

**תכנית
המאמץ האחרון
(5 שנים + 5)**

גרסה מקוצרת

חשון תשע"ה, נובמבר 2014

תוכן עניינים

3.....	פתח דבר – דבר היו"ר והמנכ"ל
6.....	תמצית מנהלים לתכנית
6.....	"המאמץ האחרון למען ניצולי השואה בישראל"
8.....	ייעוד, חזון ומטרות
10.....	עקרונות הפעולה של הקרן
11.....	ערכי הפעילות של הקרן
12.....	ניצולי השואה בישראל 2014 – תמונת מצב
15.....	ניתוח אסטרטגי: תהליך ומסקנות
18.....	יעדים אסטרטגיים
35.....	אפיקי הסיוע של הקרן
51.....	נספח: נייר עמדה של הוועדה האקדמית המייעצת ליד הקרן במסגרת תכנית "המאמץ האחרון"

פתח דבר – דבר היו"ר והמנכ"ל

ניצולי השואה ייסדו את הקרן לרווחה לנפגעי השואה בישראל בשנת 1991 והיא החלה בפעילותה בשנת 1994 בסיוע מרכז הארגונים של ניצולי השואה ובשיתוף ועידת התביעות. הקרן הוקמה במטרה לסייע לניצולי השואה שניצלו מהתופת הנוראה אך לא הצליחו להשתקם.

מייסדי הקרן והנהלתה מיקדו את פעילותה בתחומי הרווחה, בהתחלה בחלוקת מענקים (החזרי הוצאות) לניצולי שואה נזקקים ובהמשך גם סייעו בתוספת שעות סיעוד לאלה שניתנו על ידי הביטוח הלאומי. על בסיס שני התחומים המרכזיים האלה פותחו שירותים נוספים והורחבה פעילותה הן התקציבית והן בכמות הנהנים משירותיה.

בשנת 2014 חיים בישראל כ-193,000 ניצולי שואה, כ-50,000 מהם חיים מתחת לקו העוני (פחות מ-3000 ₪ הכנסה לחודש). הם סובלים מבעיות רפואיות שנגרמו ישירות מהשואה וגם מבעיות פיזיות, בריאותיות ונפשיות המלוות אותם במהלך כל חייהם, פוגעות בשלוותם ומתגברות עם השנים.

מטרת הקרן לעשות ככל יכולתה לרווחתם של נפגעי השואה בישראל הזקוקים לעזרה פרטנית. הקרן מתוקצבת בעיקר מוועידת התביעות וממדינת ישראל באמצעות הרשות לניצולי השואה ובשיתוף פעולה עם חמישה משרדי ממשלה. נוסף לכך, לפני כ-3 שנים החליט הוועד המנהל של הקרן על גיוס כספים ומשאבים מתורמים פרטיים ומוסדיים בארץ וברחבי העולם כדי לפתח ולהעניק שירותים נוספים שהקרן לא הייתה יכולה להעניק בעבר ושנותנים מענה לצרכים המשתנים של הניצולים.

מדוע כתבנו תכנית דווקא עכשיו?

במהלך השנים הפעילות התרחבה והפכנו לגורם מרכזי בתחום הרווחה לניצולי השואה בישראל. צברנו ידע וניסיון מקצועיים ובשיתוף עם משרדי הממשלה וגופים אחרים גובשו כיווני פעולה עתידיים. כיום, כמעט 70 שנה לאחר סיום המלחמה, חובתנו לבצע בחמש השנים הקרובות את "המאמץ האחרון" כדי לאפשר לניצולי השואה לחיות בכבוד בקרבנו. לצורך כך, ניתחנו את הצרכים המשתנים, הגדרנו מחדש את חזון הקרן, את היעדים והמטרות ואת אופן הפעולה לשנים הבאות.

קראנו לתכנית "המאמץ האחרון" והתמקדנו בתכנון העשייה לחמש השנים הקרובות וחמש השנים שאחריהן, מאחר שבתקופה זו נצטרך למצוא עוד פתרונות ועוד משאבים כדי לענות על הצרכים שאיתרנו. גם לאחר העשור הקרוב יחיו בקרבנו ניצולים, וגילם הממוצע כבר יהיה מעל 90. אמנם מספרם אז ילך ויקטן, אך הצרכים ברמת הפרט יגדלו.

התכנית המובאת בפניכם היא תוצאה של תהליך שנמשך כשנתיים בסיוע של הוועדה האקדמית המייעצת לקרן ועל סמך מחקרים שונים. העיקרי שביניהם היה מחקר שהזמינה הקרן ממכון ברוקדייל בשנת 2009. נוסף לכך,

התהליך כלל: מפגשים רבים עם בעלי תפקידים מרכזיים העוסקים בתחום, פורומים, קבוצות מיקוד, שאלונים לבעלי מקצוע מתאימים וכמובן מפגש יום-יומי עם ניצולי השואה עצמם, עם חברי הוועד המנהל של הקרן ועם אלה שמסתייעים בשירותי הקרן. התמקדנו בדגשים העיקריים על כל המרכיבים האלה ובנינו את התכנית בהסתמך עליהם.

במסמך זה פרסנו בפניכם את התכנית, החל מהחזון המעודכן של הקרן וכלה בפירוט היעדים הרב-שנתיים. נאלצנו להגביל את ההיקף ואת הירידה לפרטים, אולם ודאי שבהמשך נרחיב בתכניות עבודה מפורטות הכוללות את המשאבים הנדרשים. חלק מהן מובאות כבר בתכנית העבודה לשנת 2014 ובתכניות העתידיות לגיוס המשאבים.

יש לנו הזכות להיות חלק ממהלך משמעותי שהחל לפני 20 שנה עם הקמת הקרן, להתבסס על יסודות איתנים, רבים וטובים וכעת להוסיף נדבכים לשנים הבאות, בעלות החשיבות, כדי שנוכל לפעול למען הניצולים, כיוון שכל מה שלא נעשה היום כבר לא ניתן יהיה לעשות לעולם. מדי יום נפטרים 37 ניצולי שואה ובשנה למעלה מ-13 אלף, ואלה שכבר אינם נמצאים אתנו לא יזכו לתמיכה ולא ייהנו מפעילות הקרן.

רוב רובם של ניצולי השואה השתלבו היטב בחברה ובקהילה. הם ממובילי המשק באקדמיה ובמגזר הציבורי, תרמו רבות להקמת המדינה ולקיומה וגם הקימו משפחות והשתקמו. אך רבים מהם, לצערנו, לא התאוששו מהתופת וממשיכים לחיות את המלחמה. חלק מהם בודדים ואינם מקבלים תמיכה משפחתית, סובלים מקשיי קיום בסיסיים, כאשר היום, יותר מתמיד, קשישים זקוקים לתמיכה ולסיוע מידיים.

חלק מהאנשים שואלים אותנו תדיר מה ההבדל בין כלל הקשישים בישראל לבין ניצולי השואה באותם הגילים? הרי כל אוכלוסיית הקשישים נתקלת בקשיים, אז למה ניצולי השואה זקוקים לתכניות ולמענים ייחודיים?

השנים הקשות שניצולי השואה עברו – חלק מהם בגטאות ובמחנות הריכוז, חלק מהם ביערות, במסתור, בבריחה ובחיי פחד ומגבלות שונות, כולל רעב ומחסור קיומי – השפיעו מאוד ולאורך זמן על חייהם. במחקרים שונים אשר בחנו את ההבדלים בין הקשישים, נמצא כי לניצולי השואה כמה מאפיינים ייחודיים: הם סובלים ממחלות ומבעיות בריאות ייחודיות ויש כמה מהן שהוכרו כחמורות ושכיחות בקרב ניצולי השואה יותר מאשר אצל הקשישים האחרים. מבחינה רגשית-חברתית ניצולי שואה רבים מדווחים בעיקר שבעיית הבדידות משפיעה על איכות חייהם, גם בגלל מערכת היחסים המורכבת עם סביבתם ומשפחתם.

עם זאת, לפי המחקרים, פיתחו ניצולי השואה מנגנוני התמודדות שסייעו להם להגיע לשלב הנוכחי. שרידות מדהימה זו מסבירה במידה מסוימת את הביטוי "שורדי שואה", המועדף על חלקם. גם הניצולים אינם מסכימים בינם לבין עצמם עם ההגדרה. לטענת כל אלה שעברו את השואה הם "שורדים" או "נפגעים" ולא ניצולים. הוויכוח מתנהל גם לגבי מי נמצא במעגל אוכלוסיית הקרן; יש כאלה הנוהגים לחלק למעגלים או להגדרות משפטיות. מקימי הקרן בעבר וגם מנהיגיה כיום החליטו לסייע לפי ההגדרה הרחבה ולא לשמש פוסקים או להבדיל בין קבוצות שונות. המאמץ העיקרי בא לידי ביטוי במתן סיוע לכלל נפגעי השואה הזקוקים לכך.

לסיום, נבקש בעיקר להודות לשותפינו לדרך ולעשייה.

תודה רבה למייסדים ולחברי הועד המנהל וליושבי הראש לאורך השנים, לחברי הוועדה האקדמית המייעצת והוועדות הציבוריות, אשר מקדישים מזמנם בהתנדבות. תודה לוועידת התביעות, למנהליה בארצות הברית ולצוות המסור בישראל, אשר היו שותפים להקמת הקרן ותומכים בה לאורך כל השנים עד היום.

תודה למשרדי הממשלה השונים, בראשם משרד האוצר ומשרד הרווחה והשירותים החברתיים, משרד הבריאות, משרד המשפטים והמשרד לאזרחים ותיקים. תודה גם לצוות הביטוח הלאומי, לוועדת העיזבונות, החברה להשבת נכסים של נספי השואה ועוד.

נוסף לכך, תודה לשותפינו מארגוני המגזר השלישי וביניהם: מרכז הארגונים של ניצולי השואה, אשל-ג'וינט, עמיגור, עמותת "אביב לניצולי השואה", עמד, עמותת שורשים, מכון ברוקדייל ועוד.

תודה לשותפים בפיתוח המשאבים, ובראשם השגריר הבריטי וקהילת היהודים בארצו, תורמים פרטיים ועסקיים בישראל וברחבי העולם, לקבוצות ידידי הקרן, שהחלו לפעול בקנדה, בארצות הברית ובאירופה.

תודה לאלפי המתנדבים הפועלים במסגרת הקרן ובתכנית 'פרח לניצולי' ובשאר הפרויקטים התומכים בניצולי השואה ומסייעים להם להתמודד עם הבדידות.

תודה לצה"ל על שיתוף הפעולה המתמשך, בראשם חיל הרפואה וחיל החינוך.

תודה גם לקרן אימפקט ולמוסדות האקדמיים בישראל, בראשם המרכז הבינתחומי בהרצליה, הקליניקה באוניברסיטת תל אביב, אוניברסיטת בר-אילן, האוניברסיטה הפתוחה ועוד.

תודה גם לכל ספקי השירותים שמסייעים לקרן, בראשם עמותות וחברות הסיעוד.

תודה לאתי רייכרט וייס, יועצת ארגונית שהתנדבה ללוות את מנהלי הקרן ולפתח את התכנית הנוכחית, לשאול את השאלות הנכונות, לצאת מהקופסה ולנסות לדייק בתשובות.

תודה גם לגורמים המלווים את הקרן וביניהם: היועץ המשפטי וצוותו, מבקר הקרן, רו"ח וצוותו.

תודה לאחרונים והחשובים: עובדי הקרן בכל הדרגים והתפקידים, הפועלים ללא לאות ובכל מאודם, ברגישות ובאהבה לניצולים.

השותפים שברצוננו להודות להם רבים ומכובדים ותקצר היריעה מלהכיל את כולם. אנו מבקשים סליחה מאלה שלא הזכרנו.

אנו מקווים שתתעניינו במסמך זה ונשמח אם הוא יגרום לכם ליצור פעילות משותפת ואף תעלו תגובות והצעות נוספות. אנו קוראים לכם להמשיך להיות שותפים למאמץ האחרון לאפשר חיים בכבוד לניצולי השואה בישראל.

רוני קלינסקי, מנכ"ל

אבי דיכטר, יו"ר

תמצית מנהלים לתכנית

"המאמץ האחרון למען ניצולי השואה בישראל"

הדגשים המרכזיים לפיתוח בפעילות הקרן בתכנית המאמץ האחרון:

1. מענה לחריגים שאינם יכולים לקבל את הסיוע בערוצים הקיימים ומגורמים אחרים.
2. "אמץ ניצול" – הרחבה משמעותית של מערך המתנדבים והתוכניות להתמודדות עם הבדידות.
3. שירותים ומענים להזדקנות הניצולים: מאושפזים במוסדות ומרותקי בית.

הקרן לרווחה לנפגעי השואה בישראל שמה לה למטרה, במסגרת פעילותה, להביא לשיפור איכות חייהם של ניצולי השואה בישראל. מסמך זה, המוגש לכם, מבוסס על 20 שנות ניסיון וידע מקצועי שנצברו בקרן תוך טיפול בניצולי השואה בישראל. המסמך מבוסס על המלצות הוועדה האקדמית שפועלת לצד הקרן, והוגשו בשנה האחרונה במפגשים של מנהלי המחלקות בקרן, מפגשים עם בעלי תפקידים מרכזיים בגופים המתקצבים, השותפים המקצועיים, קבוצות מיקוד של ניצולי השואה, ועידת התביעות ומרכז הארגונים.

מטרת המסמך לזהות את הצרכים ואת האתגרים העומדים בפני הקרן בחמש השנים הקרובות ובאלה שאחריהן כדי לפתח את השירותים הנדרשים ולהבטיח את המענים הראויים לרווחתם של כלל ניצולי השואה בישראל.

הנתונים שהקרן מתבססת עליהם הועמדו לרשות מדינת ישראל והגורמים המסייעים הנוספים. לשמחתנו, החלה לפעול ועדת וגשל, שמונתה בסוף שנת 2013 על ידי מנכ"ל משרד ראש הממשלה, והקרן שותפה בה באופן פעיל. מטרת הוועדה לגבש את הצרכים ואת המענים של כלל משרדי הממשלה וגופי המגזר השלישי לניצולי השואה בישראל לחמש השנים הקרובות.

לקראת יום הזיכרון לשואה תשע"ד, אפריל 2014, פרסמה הממשלה את "התכנית הלאומית לסיוע לניצולי השואה", שמהווה תוספת של מיליארד ₪ לשנה, בנוסף ל-830 מיליון ₪ שאושרו לחמש השנים הקרובות. כל אלה חוברים לרעיון שהקרן הובילה לפיתוח התכנית "המאמץ האחרון".

המסרים המרכזיים שלה הם:

1. הניצולים מזדקנים וצרכיהם גדלים ומחייבים התאמה והגדלת השירותים והמשאבים בשנים הקרובות.
2. חייבים לפעול עכשיו ומיד כיוון שמדי שנה הולכים לעולמם 13 אלף ניצולים, והם כבר לא יזכו ליהנות מהסיוע.
3. בדומה לקרן, יש להתייחס לכלל ניצולי השואה בהגדרה הרחבה, כיוון שמוסרית לא נכון להמשיך להתעלם מתרומתם וגם אין זמן לתהליכי חקיקה ארוכים של הגדרת הניצולות. לשם כך, יזמה הקרן תהליך לגיבוש רשימה משותפת ("רשימת הרשימות") שתשמש בסיס לפעולת התכנון ברמה הלאומית ולקבלת ההחלטות על הסיוע לניצולים.
4. צמצום הבירוקרטיה שהניצולים אמורים להתמודד איתה.

המסמך עוסק בנושאים האלה:

1. עדכון החזון, היעוד ומטרות הקרן.
2. התאמת היעדים האסטרטגיים, עקרונות הפעולה והערכים המכוונים את פעילותה של הקרן.
3. נתונים ותחזית אקטוארית, כולל ניתוח ומשמעויות.
4. יעדים אסטרטגיים ומשמעויות לאפיקי הסיוע של הקרן.

על מנת להבטיח לניצולי השואה חיים בכבוד בזקנתם, התכנית ממליצה להתמקד בפיתוח של הנושאים הבאים: קידום החקיקה, מיסוד הגדרת הניצולות, הגדלת המשאבים והסדרת שיתופי הפעולה עם ארגונים נוספים. לגבי מתן סיוע ישיר עבור ניצולי השואה, תתמקד הקרן במשימות האלה: מתן שירות במוסדות, הבניית תשתית עבור מענים למקרים חריגים, הרחבת המענים להתמודדות עם הבדידות, הרחבת המענים למעגלים מבוססים יותר והעצמת בני הדור השני והשלישי.

נוסף לכך, ההמלצות המרכזיות של המסמך מתייחסות לפעילות הקרן בשנים הקרובות וליחסי הגומלין בין השותפים. לצד המשך הפעלה של ערוצי הליבה המסורתיים תוך התאמתם לשינויים המחייבים, יש לפתח שירותים חדשים ולגייס את המשאבים הנדרשים גם מהמקורות הקיימים, אולם במקביל יש להרחיב משמעותית את התרומות מהארץ ומהעולם. מהלך זה מתאפשר בהתאם לשינוי המדיניות של הוועד המנהל בקרן ומחייב הרחבה מידית של המשאבים מכל מקור אפשרי ראוי.

תכנית זו מחייבת בחינה מתמדת ועדכון מעת לעת על פי ההתפתחויות ומשמשת בסיס לתכניות העבודה השנתיות של הקרן.

ייעוץ, חזון ומטרות

בבסיס התוכנית, כחלק מהתהליך של קביעת כיווני הפעולה לשנים הבאות, חידשנו את יעוד הקרן, חזונה, מטרותיה ועקרונות פעולתה.

החזון

מתוך מחויבות לעם היהודי ולאזרחי מדינת ישראל, ולאור מצבם של ניצולי השואה החיים בישראל, הקרן תהיה עמותה מובילה ומרכזית הפועלת לשיפור איכות חייהם ורווחתם של נפגעי השואה בישראל.

הייעוץ

לפעול כגוף מקצועי ומרכזי לאיתור צרכים, פיתוח תכניות ויישומן כדי לאפשר חיים בכבוד לנפגעי השואה תוך כדי שיתוף פעולה עם הגורמים הפועלים בתחום בארץ ובח"ל.

מטרות ויעדים

1. לשתף את נפגעי השואה בעיצוב תחומי פעילותה של הקרן.
2. לתת מענה מקצועי, שירותי ומהיר במסגרת ערוצי הסיוע של הקרן, כולל ייזום והנגשת השירותים.
3. לזהות, לפתח וליישם תכניות חדשות המותאמות לצרכים המשתנים של נפגעי השואה.
4. להעלות את מודעות הציבור בישראל למצבם של נפגעי השואה וצרכיהם.
5. לגייס את מרב המשאבים הנדרשים בהתאמה לערוצי הסיוע של הקרן ולממש פתרונות לצרכים הייחודיים והמשתנים.
6. לקדם שיתופי פעולה ותיאום בין כלל הגופים המסייעים לכלל ניצולי השואה בישראל.
7. לפעול לרווחת נפגעי השואה בשנים הבאות באמצעות תהליכי חקיקה ופעילות ציבורית שימסדו ויבטיחו את זכויותיהם וצרכיהם.

היעדים האסטרטגיים

היעדים האסטרטגיים נקבעו כנגזרת מהייעוד, מהמטרות ומהיעדים המעודכנים של הקרן והם:

1. קידום חקיקה בתחומים רלוונטיים לפעילות הקרן בשיתוף עם הגורמים הפועלים בתחום.
2. הרחבת התמיכה של ממשלת ישראל, ועידת התביעות ומקורות ממסדיים נוספים.
3. פיתוח המשאבים מתורמים בארץ ובעולם.
4. הרחבה והסדרה של שיתופי פעולה עם הגופים השונים המספקים שירותים לקרן.
5. מיסוד ההגדרה של המוגש "ניצול שואה" בישראל וקידום הגדרה זו.
6. בניית ערוצי סיוע ושירותים חדשים בקרן.
7. מיקוד הפעילות של הקרן באוכלוסייה נזקקת תוך הרחבה למעגלים נוספים.
8. הרחבת המענים להתמודדות עם תנאים של בידוד ובדידות ועם תרבות הפנאי.
9. מתן שירותים שיסייעו לניצולי שואה המתגוררים במוסדות.
10. בניית יכולת ומענים למקרים חריגים ושאינם עומדים בקריטריונים (הקשיחים) הרגילים.
11. הגברת הסיוע לניצולים באמצעות השיתוף של בני הדור השני והשלישי לניצולים.

עקרונות הפעולה של הקרן

1. הקרן תפעל להנגשת שירותיה פיזית וטכנולוגית.
2. לרתום ולקדם שיתוף פעולה עם הגופים השונים העוסקים בסיוע לניצולים.
3. לפעול בתוך מסגרת התקציב, אך לחתור בהתמדה להתאמת המשאבים לגידול בצרכים.
4. פיתוח והתאמת תכנית רב שנתית ומימושה לתכניות עבודה.
5. ניהול ופיתוח הידע הכולל מחקרים על צרכים ודרכי סיוע לניצולים בשיתוף עם הגורמים המקצועיים.
6. הרחבת מתן "שירותים בכסף" בנוסף ל"שירותים בעין".
7. הקרן תפעל על פי "בית הלל" ביחס להכרה בניצולות ומיצוי הזכויות והסיוע.
8. התאמת המבנה הארגוני לצרכים שלה ולאופי פעילותה.
9. מתן עדיפות בסיוע מידי או בהול לניצולי שואה בהתאם לגילם, מצבם הרפואי ורמת בידודם ובדידותם.

ערכי הפעילות של הקרן

1. מחויבות, רגישות וכבוד לניצולים ולצרכיהם

הקרן הוקמה ומתקיימת לצורך מתן הסיוע והשירות לניצולי השואה. אנו רואים עצמנו מחויבים ונפעל ללא לאות ובכל דרך אפשרית כדי להעניק סיוע ותמיכה במודעות וברגישות גבוהה לנוכח צרכיהם של הניצולים, מצבם הנפשי ומצבם הרפואי.

2. מקצועיות

כלל פעילות הקרן, לרבות קביעת המדיניות וקבלת ההחלטות, מתבססים על ידע מקצועי וניסיון מעשי רב שנים בטיפול בקשישים בכלל ובניצולי שואה בפרט.

3. שירותיות

הקרן פועלת באופן מתמיד לתת שירות יעיל, זמין, יזום ורגיש לניצולי השואה ולמשפחותיהם בכל הערוצים העומדים לרשותה. הקרן תקיים תהליך בדיקה והערכה של רמת שביעות הרצון משירותיה.

4. אמינות

הקרן תפעל באמינות מלאה בכל פעולותיה כלפי הניצולים ומשפחותיהם וכלפי השותפים והתומכים.

5. אחריות

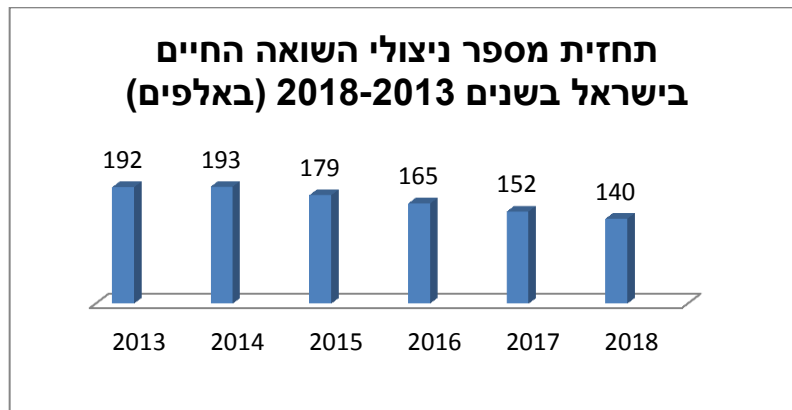
הקרן תפעל מתוך מחויבות למצבם של כלל ניצולי השואה הנוקקים בישראל, הן ברמה הלאומית והן ברמה הפרטנית מתוך הבנה שבאחריותנו לפעול למתן פתרונות למצוקות באמצעות הקרן או באמצעות שותפים וגורמים נוספים.

6. חדשנות

הקרן תפעל בהתמדה לפיתוח מענים ושירותים חדשים לצד המשך קיום המענים הקיימים שפותחו במהלך השנים.

ניצולי השואה בישראל 2014 – תמונת מצב

בישראל חיים כיום כ-193,000 ניצולי שואה. כשני שלישים מתוכם הם נשים. 46% מניצולי השואה המטופלים על ידי הקרן גרים באזור המרכז, 31% גרים באזור הצפון וכ-18% גרים בדרום הארץ. יותר מ-1,000 ניצולי שואה נפטרים מדי חודש במקביל לאוכלוסיות חדשות של ניצולי שואה שעל ידי מדינת ישראל מכירה בהן כזכאיות לסיוע.

ניצולי השואה הולכים ומזדקנים והגיל הממוצע שלהם עולה: על פי דו"ח ברוקדייל משנת 2009, בסוף שנת 2008 45% מאוכלוסיית ניצולי השואה היו מעל גיל 80, ואילו על פי נתוני הקרן לשנת 2013, כ-65% מהניצולים הנזקקים לסיוע הם מעל גיל 80 ו-40% מהניצולים מעל גיל 86. הגיל הממוצע של ניצולי השואה בישראל הוא 85. כשליש מהם (כ-36%) חיים בגפם ונאלצים להסתדר לבדם. מדי חודש נפטרים כ-430 ניצולי שואה סיעודיים שקיבלו סיוע מהקרן.

כשליש מניצולי השואה בישראל (כ-65,000) פנו לקרן בשנה האחרונה לקבלת סיוע. רובם בעלי הכנסה נמוכה או עונים להגדרת האוצר "נזקק-נצרד". בשנה החולפת, טיפלה הקרן בכ-212,000 פניות של ניצולי שואה. אלה פנו למחלקת השירות של הקרן באמצעות המוקד הטלפוני או בשעות קבלת הקהל במשרדים בתל אביב ובשלוחות בחיפה ובבאר שבע. הצרכים של ניצולי השואה גוברים עם הזדקנותם ובעטיים הולכת וגדלה אוכלוסיית הניצולים המתקשים לשרוד כלכלית: 86% מניצולי השואה הפונים לקרן לסיוע כלכלי חיים מהכנסה של פחות מ-5,000 ₪ בחודש, ו-66% חיים מהכנסה של עד 3,000 ₪ בחודש בלבד.

לקראת יום הזיכרון לשואה 2014 ערכה הקרן סקר בקרב 500 ניצולים בפיקוחו של רפי סמית, מנהל מכון 'סמית ליעוץ ומחקר'. ממצאי הסקר עולה כי 19% מהניצולים העידו שוויתרו על מזון לפחות פעם אחת בשנה האחרונה בשל מצוקה כלכלית, ו-14% העידו כי נאלצו לוותר על תרופות לפחות פעם אחת בשנה האחרונה בשל מצוקה כלכלית.

חלון חמש השנים

אוכלוסיית ניצולי השואה בישראל הולכת ומזדקנת ושיעורי התמותה שלה גבוהים (כ-37 ניצולים נפטרים מדי יום, כ-13,500 בשנה). אף על פי כן עדיין קיים גידול מהותי ומתמשך בהיקפי אוכלוסיית הניצולים ובצרכיהם לסיוע והם נובעים מכמה גורמים:

1. גידול באוכלוסיות חדשות המוכרות על ידי משרד האוצר, בתי המשפט, ממשלת גרמניה וועידת התביעות.
2. הזדקנות אוכלוסיית ניצולי השואה המביאה לגידול בצרכיהם הסיעודיים ולמצוקה כלכלית.
3. גידול כתוצאה מתהליך מיצוי זכויות הניצולים בעקבות פעילות של משרדי הממשלה, רשויות מקומיות וארגונים שונים בארץ.
4. גידול כתוצאה מניצול רב יותר של הביטוח הסיעודי לאלה שהיו מבוטחים בביטוחים פרטיים או דרך קופות החולים (3–5 שנים בלבד).
נוסף לכך, קיים גידול בעלות השירותים בעקבות עליית התעריף לשעת הסיעוד, הנקבע על ידי המוסד לביטוח לאומי, ועליית המע"מ.

הגידול בצרכי הניצולים יימשך עד שנת 2015 וזוהי תקופת זמן קריטית שבה הקרן צופה גידול בצרכים. בשנת 2016 המגמה תתייצב. מהשנה שלאחר מכן המגמה תתהפך ולמרבה הצער קצב התמותה של הניצולים יהיה מהיר יותר מהגידול בצרכים. לפיכך חלון הזמנים של חמש השנים הקרובות הוא ההזדמנות האחרונה למאמץ לאומי כלפי אוכלוסיית ניצולי השואה בישראל.

תחזית מספר ניצולי השואה החיים בישראל 2013–2018 (באלפים)

2018	2017	2016	2015	2014	2013	
140	152	165	179	193	192	*סך הכול ניצולים כולל אוכלוסיות חדשות
24	23	24	25	**25	24	מספר ניצולי שואה הזכאים לחוק ביטוח סיעוד לפי גמלה מלאה ברמה של 150%-168% **

* על פי מחקר ברוקדייל משנת 2009 +

אוכלוסיות חדשות

** בעקבות התכנית הלאומית שקבעה הממשלה באפריל 2014, ולפיה הוחלט לבטל את חישוב הרנטה הישראלית כהכנסה, צפויים להצטרף עוד 2,800 ניצולים לאוכלוסיית הזכאים לסיעוד מהקרן. (בשנת 2014 יגדל מספר הזכאים לסיעוד מ-25,000 ל-28,000, וכך הלאה בכל שנה בהתאמה).

ניתוח אסטרטגי: תהליך ומסקנות

את פיתוח תכנית החומש הובילו מנכ"ל הקרן וראשי הצוותים והמחלקות, בסיוע ובליוי היועצת הארגונית (בהתנדבות) הגב' אתי רייכרט-וייס.

התהליך

התהליך נמשך כשנה. במהלכה קיימנו סדנאות תוך מיקוד בפיתוח התכנית ולמידת החומרים ומקורות ידע מקצועיים אינטר דיסציפלינריים שהצגנו בפני פורום הפיתוח.

בתחילתו של התהליך לפיתוח התכנית ביצענו ניתוח של החוזקות, החולשות, הסיכונים וסיכויי הארגון.

הממצאים והמסקנות שולבו בתכנית האסטרטגית.

הצוות נעזר בניסיון ובידע המקצועי של אש"ל-ג'וינט ובפיתוח תכניות חומש לאוכלוסיית הקשישים בישראל.

יו"ר הקרן מר אבי דיכטר, ומ"מ יו"ר הקרן לשעבר, פרופ' יחזקאל טלר, ליוו את תהליך פיתוח התכנית. לקראת סיום התהליך הוצגה טיוטת התכנית בפני צוות מצומצם של הוועד המנהל. חברי הצוות הציעו הצעות לשיפור התכנית, ולאחר יישום הצעותיהם הצגנו את התכנית לאישור הפורום המלא של הוועד המנהל.

מקורות הידע לניתוח האסטרטגי

לצד הקרן פועלת בהתנדבות ועדה אקדמית מייצגת בראשותה של פרופ' אריאלה לבנשטיין ובריכוזה של העובדת הסוציאלית בתיה רפפורט. הוועדה האקדמית הוקמה בדצמבר 2006 והחלה לפעול בשנת 2007 וכוללת תשעה פרופסורים בכירים המומחים בתחומי העיסוק של הקרן. מרביתם ניצולי שואה, בעלי רקע אקדמי בכיר וניסיון מעשי רב.

חברי הוועדה (לפי סדר א'-ב'): פרופ' יצחק בריק, פרופ' חווה גולנדר, פרופ' אברהם דורון, פרופ' יוחנן ווזנר, פרופ' משה זוננבליק, פרופ' יחזקאל טלר, פרופ' יעקב לומרנץ ופרופ' יעקב מנצ'ל. במהלך שנת 2012 החברים פרופ' יוסף קטן וד"ר נתן דורסט נפטרו, יהי זכרם ברוך.

במהלך עבודתה, ערכה הוועדה עשרות פגישות וגיבשה נייר עמדה מקצועי (ראה נספח א'), ובו ניתוח הצרכים של הניצולים בישראל, כולל המענים המומלצים שהקרן אמורה לאמץ. תהליך העבודה של הוועדה האקדמית השפיע מאוד על פעילות הקרן ועל השירותים שפותחו לרווחת הניצולים. המלצות הוועדה ביססו את מרכזי הפיתוח של תכנית "המאמץ האחרון".

מקור מידע מרכזי נוסף לניתוח האסטרטגי הוא מאגר הנתונים של הקרן לרווחה לנפגעי השואה, הכולל את כל הפרטים של כ-130,000 ניצולי שואה שפנו לקרן לאורך השנים המאגר זה משמש לניתוחים סטטיסטיים בתחומים מגוונים, כולל ניתוח מגמות לאורך השנים ולפי סוגי האוכלוסייה.

נוסף לכך, דו"ח המחקר שנערך במכון ברוקדייל-ג'וינט ישראל בהתאם להזמנת הקרן בשנת 2009 מציג תמונת מצב הכוללת מאפיינים ייחודיים, צרכים מרכזיים ותחזיות שונות. מאז בוצעו עדכונים החלקיים במשך שנים האחרונות.

תחזית אקטוארית לתכנית "המאמץ האחרון" לחמש השנים הבאות מתבססת על הדו"ח של מכון ברוקדייל ועל מאגר הנתונים של הקרן. נוסף לכך סייעו לנו בתהליך איסוף הנתונים ניצולי שואה ואנשי מקצוע שונים הן בשטח והן בעלי תפקידים מרכזיים העוסקים בסיוע לניצולי שואה. התהליך כלל שלוש קבוצות מיקוד של ניצולי השואה, שישה ראיונות עומק עם בעלי תפקידים מרכזיים (ראה בנספחים) וקבוצת מיקוד מקצועית שכללה בעלי תפקידים ממגוון ארגונים בכל הארץ. כמו כן נלוו לתהליך ו-100 שאלונים שהופצו בקרב בעלי תפקידים רלוונטיים בשטח, רובם עובדים סוציאליים.

מסקנות

חשיבות של תכנון ארוך טווח תוך יישום חלקי מידי בפעילות הקרן

בזכות תהליך התכנון האסטרטגי וכתובת התכנית יכולנו להתבונן לקראת השנים הבאות ולהיערך בהתאם לו במקביל לעשייה השוטפת.

כארגון המצוי בקשר יום-יומי ושוטף עם לקוחותיו – ניצולי השואה בישראל – היה לנו חיוני, כבר במהלך כתיבת התכנית, להטמיע את עיקריה ולהנכיח את השפעתה ואת תהליך החשיבה שהוביל ליישומה. ההחלטה להתמקד בתכנית רק בפעילות הקרן ובתפקידה לשנים הבאות הוכחה כנכונה, מחד גיסא, אף כי לא התיימרנו להשפיע על תכניותיהם של ארגונים נוספים חשובים בתחום, מאידך גיסא. לשמחתנו, גם ברמה הלאומית החלו תהליכים דומים. בעקבות החלטה של ועדה בין משרדית בראשות מנכ"ל משרד ראש הממשלה וביוזמת מרכז הארגונים של ניצולי השואה, הוקמה בשנת 2013 ועדה לבדיקת הצרכים של ניצולי השואה ל-5 השנים הבאות. בראש הוועדה עומד מנחם וגשל, ששימש כמנכ"ל משרד הרווחה והשירותים החברתיים, והוא צפוי להגיש את מסקנות הוועדה בדו"ח מסודר במהלך שנת 2014. גם הקרן שותפה פעילה בדיוני הוועדה ומסייעת לה בידע ובניסיון המשמעותי שנצברו בפיתוח תכניתה.

הצורך בהרחבה דחופה של המשאבים והמקורות תוך מענה לחריגים

כדי לממש את מרבית הצרכים והתכניות הנגזרות מהתכנית, יש להרחיב משמעותית את המשאבים לפחות ל-3 השנים הבאות כדי להמשיך ולסייע לכלל הניצולים, ותוך כדי כך יש לשים דגש על סיוע למקרים החריגים שלא מקבלים מענה מגורמים אחרים. הגידול בעלויות נובע מהגידול בצרכים לאור הזדקנותם של ניצולי השואה ובעיותיהם הבריאותיות והאחרות. בעקבות הנתונים האלה נוצר צורך מידי להרחיב את גיוס התרומות מתורמים ומשותפים פוטנציאליים בארץ וברחבי העולם. אלה מבקשים מטבעם לדעת במה מושקעת תרומתם, והתכנית האסטרטגית מאפשרת להציג להם את התהליך המקצועי לפיתוח שירותים חדשים והרחבת הקיימים על פי הצרכים שאותרו.

מיקוד בפיתוח שירותים חדשים המותאמים לצרכי הניצולים

הקרן הוקמה לפני שני עשורים ומאז הקמתה, היא פועלת כדי להעניק שירותים לניצולי השואה ובעיקר לנזקקים שביניהם. לאורך כל השנים עסקה במתן מענה לכלל הניצולים בהתאם להגדרה הרחבה ביותר של ניצולי השואה בישראל. לשם כך פותחו בקרן כמה ערוצי סיוע מרכזיים שהם ליבת העשייה שלה, ביניהם מתן סיוע בתוספת

שעות סיעוד והחזרים על הוצאות רפואיות ("מענקים"). בתהליך הפיתוח של התכנית הקפדנו על שימור הפעילויות הקיימות, שעדיין מתאימות לשינויים בצורכי הניצולים, אך הקפדנו לבחון את ההתחדשות בשירותים נוספים בלי לחדור לתחומים שארגונים אחרים פועלים בהם במקצועיות לאורך שנים.

כחלק מההתפתחות נגביר את פעילות השיחור (Reaching Out) כדי להקל על הניצולים ועל בני משפחותיהם. כלומר, נוסף על המענה של פניות הניצולים לקרן, אנו מתכוונים להנגיש עבורם את המידע הרלוונטי להם ואת שירותי הקרן באופן מעשי וזמין יותר מהקיים. כמו כן, הקרן תקדם הקמת אתר אינטרנט מעודכן אשר יהיה נגיש וידידותי לגולשים בו כולל אפשרות למילוי טפסים ממוחשב.

התאמת המבנה הארגוני לפעילות הקיימת והמתפתחת

הגידול בצרכים, היקף הפעילות ותקציב הקרן התרחבו לאורך השנים. לכן גדל מספר העובדים בקרן, והחל משנת 2007 הוקמו, שלוחות שלה בחיפה ובבאר שבע. כדי לממש את תכנית המאמץ האחרון, תידרש הקרן לשנות את המבנה הארגוני שלה תוך בחינה של הקמת עמותת בת או חל"צ (חברה לתועלת הציבור) הקשורים אליה בעיקר כדי ליישם את הפרויקטים ואת התכניות שימומנו מכספי התרומות. לאחרונה, כחלק מהתייעלות ארגונית ובאדיבותן של הרשויות המקומיות בחיפה ובבאר שבע, הוחלט להעביר את שלוחות הקרן למבנה ציבורי או בעלות נמוכה. במהלך הזה תקפיד הקרן על שימוש יעיל ומושכל במשאבים אך גם על רמת שירות ומקצועיות ראויה.

תכנית המאמץ האחרון: מיקוד בחמש שנים הקרובות ובמבט לחמש השנים הבאות

התכנית מתמקדת בחמש השנים הקרובות, 2014-2018, כי יהיה צורך להגביר בהן את המאמצים ולהגדיל את המשאבים כדי שניצולי השואה יוכלו לחיות בכבוד בישראל. ודאי שגם לאחר חמש השנים האלו נצטרך להמשיך לתת מענים ביתר שאת לאלה שיישארו בחיים ויזדקקו בוודאות לשירותי הקרן.

בעוד כמה שנים, יידרש הוועד המנהל של הקרן לבחון האם לשנות ולהרחיב את מטרות הקרן לנושאים שלא נכללו במטרותיה.

בתכנית "המאמץ האחרון" נזהרנו מאוד משינויים כאלה, גם כדי למקד את המאמצים בניצולי השואה וגם כדי לא "ליפול למלכודת" שמאפיינת ארגונים חברתיים המנסים להנציח את עצמם במחיר של המרת מטרותיהם המקוריות.

יעדים אסטרטגיים

יעדים ממוקדי פעילות חוץ

קידום חקיקה – החלטות הממשלה ותקנות – טיפול בניצולי השואה בישראל

תקציר

חוקים העוסקים בניצולי השואה ובטיפול בהם התפתחו לאורך השנים ללא ראייה כוללת וכתוספות לחוקים קיימים. התוספות האלה לא תמיד נקשרו זו לזו ועד כה לא ניסו לארגנם באופן כוללני. בעבר לא ניסתה הקרן לקדם חקיקה בפועל ומעורבותה בנושא זה התבססה על העובדה שראשיה היו חברים במרכז הארגוניים האחראים לתחום הזה והמייצגים את ארגוני הניצולים. לאחר שנוכחנו שסל השירותים אינו מתעדכן בהתאם לגידול בצורכי הניצולים ולאחר משבר תקציבי קשה בשנת 2012, החלטנו להרחיב את הפעילות מול חברי הכנסת וליזום פעילות חקיקה. בשנה האחרונה יזמנו הצעת חוק בנושא סל השירותים לניצולי השואה. בשיתוף עם ראשי השדולה הפרלמנטרית. שחבריה הם: יו"ר השדולה ח"כ אלעזר שטרן (יו"ר הקרן בשנים 2010–2012) – מ'התנועה', ח"כ יפעת קריב מייש עתיד"י וח"כ דב חנין – מ'חד"ש'.

המצב הנוכחי

נכון לשנת 2013 נמצאו 27 הצעות חוק העוסקות בהיבטים שונים של הניצולים, כגון זכויות של קבוצות שונות, נושאי בריאות ותרופות, הגדרות הניצולות, פעילויות משרדי הממשלה השונים וכיוצ"ב. והן נמצאות בשלבים שונים, החל מטיוטות וכלה בהצעות חוק שעברו רק בקריאה ראשונה, אך מרביתן לא התקדמו בגלל המשמעויות הכספיות הכרוכות במימושו.

המצב הרצוי

הקרן תפעל לקדם מהר ככל האפשר את הצעת החוק "חוק סיוע לניצולי השואה", שהגישו יושבי ראש השדולה הפרלמנטרית. החוק מסדיר את התקציבים שיועברו לסל השירותים למשך חמש שנים מהכרה בגידול הצרכים בתחומים שסל השירותים תומך בהם וחלק ניכר מהם באמצעות הקרן לרווחה לניצולי השואה.

הסכומים בחוק מבוססים על תחזית אקטוארית לגבי ניצולי שואה שיחיו בישראל בחמש השנים הקרובות, שיוגדרו כמאמץ אחרון ועיקרי. על אף שהאוכלוסייה הולכת ומצטמצמת, ההערכה היא כי בעוד חמש שנים יגדל היקף הצרכים, אולם התקציב המוקצה לכך לא צפוי לגדול.

לפיכך אנו שואפים לממש את המטרות האלה:

א. הכרה בקרן כגוף ציבורי לצורכי קבלת מידע מוגדר – הקרן, הפועלת בשיתוף עם גופים ממלכתיים וארגונים נוספים, זקוקה להכרה פורמלית בתקנות שר המשפטים. היא זקוקה להכרה כגוף ציבורי הזכאי לקבל נתונים מהמערכות הרלוונטיות, למשל מרשימת כלל ניצולי השואה, ממשרד הפנים (לצורך טיפול במקרי פטירה), מביטוח לאומי (לצורך טיפול במקרים סיעודיים) ועוד.

הכרה כזו תאפשר נגישות למאגרי המידע לצורך תהליכי תכנון, קבלת החלטות, סדרי עדיפויות, צמצום בירוקרטיה, מניעת כפילויות ובעיקר תקל על ניצולי השואה לקבל שירות.

ב. להעביר את כלל האחריות לטיפול בניצולי השואה לגורם אחד שיהיה אחראי להם, וזאת כדי שהניצולים יקבלו את השירותים והזכויות המגיעים להם ביתר קלות. לפיכך יש לסייע בקידום תקנות שר הרווחה כי היתרון בתהליך של תקנות שר הוא מענה מהיר יותר להסדרת נושאים שונים ולצמצום עיוותים.

קביעת מדד

א. העברת חוקים לקריאה ראשונה, שנייה ושלישית.

ב. קביעת תקנה של שרת המשפטים המכירה בקרן כגוף ציבורי.

ג. השתתפות פעילה, הכוללת הצגת צרכים, פערים ונתונים בפני שר הרווחה, כחלק מהליך גיבוש תקנות השר.

ד. השתתפות פעילה ביוזמות השדולה הפרלמנטרית בכנסת ובפעילותה של העמותה הפרלמנטרית הישראלית לזכר השואה וסיוע לניצולי השואה (ע.ר), הוועדה ליוזמות חקיקה.

הערכת לוח הזמנים

א. 2014 – תקנת שר המשפטים להכרה בקרן כגוף ציבורי – אושר במאי 2014 ופורסם עדכון לצו הגנת הפרטיות על ידי שרת המשפטים והכנסת.

ב. 2015 – תקנות שר הרווחה, השדולה הפרלמנטרית והעמותה הפרלמנטרית – באופן שוטף.

מיסוד הגדרת הניצולות וגיבוש הרשימה הלאומית

תקציר

יש צורך לגבש רשימה לאומית משותפת של כלל ניצולי השואה בישראל שתשמש בסיס נתונים שלם ("רשימת הרשימות") ותכלול את כלל ניצולי השואה המוכרים על ידי הגופים הרלוונטיים: הרשות לזכויות ניצולי השואה, ועידת התביעות, חוק הפיצויים הפדרלי בגרמניה (BEG) והקרן לרווחה לניצולי השואה בישראל. החל משנת 2011 הקרן פועלת לקידום הגיבוש של רשימה משותפת כזו שתשמש כלי לתכנון הפיתוח של שירותים, לתיאום ולהקלה על ניצולי השואה.

המצב הנוכחי

במדינת ישראל אין רשימה מסודרת של כל ניצולי השואה. מהגדרות השונות הקיימות והקשורות לכך יצרו רשימות שונות ובעקבותיהן גם העניקו זכויות וסיוע שונים לאלה המוגדרים ניצולי שואה.

פעמים רבות עלה הצורך לחדש את הגדרת הניצולות, אולם הניסיונות לכך כשלו, הן מסיבות אידאולוגיות (ניצולים שהיו במחנות ובגטאות לעומת אלה שברחו) והן מסיבות הנוגעות לשיקולים כלכליים ותקציביים (ככל שהרשימה הולכת וגדלה כך העלות הולכת וגדלה). לכן הציעה הקרן פתרון – גיבוש רשימה לאומית שתכלול את כלל ניצולי השואה המוכרים על ידי הגופים שהוזכרו ולהפכה למסד נתונים לצורך תכנון, קבלת החלטות ותיאום השירותים עבור הניצולים.

הקליניקה לסיוע משפטי של אוניברסיטת תל אביב הכינה חוות דעת משפטית מלומדת המראה שאפשר ליישם גישה זו למען שיפור הטיפול בניצולי השואה. עם הקמת הכנסת הנוכחית, התקבלה מצד שר הרווחה, שרת הבריאות, השר לאזרחים ותיקים, שר האוצר ושרת המשפטים, החלטה לגבש את הרשימה הלאומית והתהליך למימושה החל באמצע שנת 2013.

המצב הרצוי

א. ליצור רשימה לאומית הכוללת את כלל ניצולי השואה שהגופים המוסמכים מכירים בהם: משרד האוצר, ועידת התביעות, חוק הפיצויים הפדרלי בגרמניה (BEG) והקרן לרווחה. הרשימה תתעדכן באופן שוטף ותהא נגישה לגופים הזקוקים לה לצורך עבודתם השוטפת.

ב. למסד פעילות ועדת הניצולות של הקרן במתן מענה לניצולים, שהגופים המוסמכים טרם הכירו בהם וייתכן אף שלא יוכרו (עקב סיבות בירוקרטיות, גילם המתקדם ואילוצים אחרים). בעקבות החלטת הוועדה הניצולים מתווספים לרשימה הלאומית.

קביעת מדד

- א. גיבוש רשימה מורחבת שמתעדכנת ברמה הלאומית.
- ב. הרשימה המלאה זמינה לשימוש הקרן או מציאת פתרון חלופי אחר לקבלת מידע נדרש המבוסס על הרשימה המורחבת באופן מיטבי.

הערכת לוח הזמנים

- א. 2014 – קבלת החלטות של הגורם המוסמך לגבי אופן השימוש ברשימה ועדכון שלה.
- ב. 2015 ואילך – הסדרת מעמדה של הקרן לקבלת המידע הרלוונטי מהרשימה המורחבת.

הגדלת המשאבים מתורמים

תקציר

עד שנת 2011 לא עסקה הקרן בגיוס משאבים מפילנתרופיה. הוועד המנהל לא אישר לגייס כספי תרומה בגלל התפישה שניצולי השואה אינם צריכים "לקבץ נדבות". אולם מאז ולאור הצרכים הרבים והגוברים של הניצולים אשר אינם מקבלים מענה במקורות המימון של הקרן, חל שינוי בתפישתו של הוועד המנהל ובמדיניותו ביחס לגיוס כספים.. ערוצי המימון של תקציבי הקרן אינם מממנים את הפרויקטים ואת צרכיהם של ניצולי השואה שאנו מזהים בקרן. לכן חשוב לה לגייס תקציב דרך תרומות כדי שבעזרתן תוכל לתת מענה למרבית הצרכים של ניצולי השואה שאינם בסיסיים ואינם ממומנים במקורות המקובלים.

המצב הנוכחי

במהלך השנתיים וחצי האחרונות גויסו כספים מתורמים פרטיים ומכמה קרנות בעולם. כספי התרומות האלו אינם אמורים להחליף את התקציב מהגורמים המממנים של הקרן אלא משמשים כמשאב נוסף לפיתוח תכניות לשיפור חייהם של ניצולי השואה. בשנת 2010 התקבלו 0.6 מ"ח מתרומות. בשנת 2011 – 1.6 מ"ח, בשנת 2012 – 3.4 מ"ח, בשנת 2013 – התקבלו 3.6 מ"ח, ועד למחצית 2014 התקבלו 3.7 מ"ח.

התוצאה והעשייה של חלק מפעילות הקרן באות לידי ביטוי מהיקף הגיוס של התרומות בפועל. כיום, מאגר התורמים של הקרן מצומצם ולא קבוע, והיא שואפת לגייס תורמים ותומכים בעלי הון בארץ ובעולם אשר יתמכו בה במסגרת התכנית האסטרטגית "המאמץ האחרון". התורמים שנפנה אליהם יהיו בעלי הון בארץ ובעולם. המעוניינים לגייס עבורנו שותפים ותומכים ושנושא השואה קרוב ללבם.

המצב הרצוי

היעד המרכזי הוא גיוס תקציב תרומות בסך של 10%–15% מתקציבה השנתי של הקרן.

כספי התרומות מיועדים בעיקר לתחומים האלה:

א. צרכים רפואיים.

ב. צרכים חברתיים – "בודד אבל לא לבד" (ביקורים, קשר קבוע, ליווי ועוד).

ג. שיפוצים בביתם של ניצולי שואה בהתאם לצרכיהם הפיזיים – למשל התקנת מוט אחיזה במקלחת.

ד. סיוע מידי למקרים חריגים.

ה. הקמת "אגודת ידידים" בארץ ובעולם.

ו. פיתוח תשתית טכנולוגית, תפעולית, שיווקית וארגונית לגיוס התרומות באמצעות כנסים מקצועיים, מאגר תורמים, אירועי התרמה וכו'.

קביעת מדד

א. הרחבה משמעותית בפעילות בתחומי הסיוע שצוינו.

ב. היעד יהיה להגדיל את סכום התרומות מדי שנה במהלך 3 שנים הקרובות, החל מצפי של 15 מיליון ש"ח בשנת 2014.

ג. 3 קבוצות ידידים פעילות – תורמות ומגייסות תרומות לקרן עבור ניצולי השואה.

הערכת לוח הזמנים

הקרן תשאף לגייס סכום של 300 מיליון ש"ח לחמש השנים הקרובות (2014–2018).

הסדרת שיתופי פעולה עם ארגונים נוספים

תקציר

הסדרת שיתופי פעולה בין הקרן ובין גורמי הסיוע לניצולים האחרים תאפשר מתן מענה מקיף לניצולים. כמו כן, ריכוז ומיקוד היכולות השונות של גורמי טיפול וסיוע לניצולים יאפשרו גם טיפול אפקטיבי בהם. שיתופי הפעולה הללו יתבססו על יצירת מחויבות ארוכת טווח בין הארגונים.

המצב הנוכחי

כיום, רבים מהגורמים השונים – ממשלתיים וחוף ממשלתיים – המסייעים לניצולי שואה משתפים פעולה ביניהם.

עקב היעדרו של גוף המרכז את שיתופי הפעולה, ניצולי השואה אינם יכולים להתוודע לכל האפשרויות העומדות לרשותם ולמצותם. כמו כן, נמצאו בתחומים שונים כפילויות שמונעות טיפול יעיל בבעיותיהם של ניצולי השואה וגורמות לבזבוז זמן ואנרגיות.

הקרן משתפת פעולה עם גורמים שונים בשלוש רמות:

- א. שיתופי פעולה בסיסיים וקבועים בתקציבים גבוהים כדי לסייע בהיקף נרחב לניצולי השואה הזקוקים לשעות סיעוד קבועות או באופן חד-פעמי ולתת להם החזרים כספיים כנגד הוצאות רפואיות. השותפים: ועידת התביעות, משרדי הממשלה באמצעות משרד האוצר, ביטוח לאומי ומערכת הבריאות (בתי חולים וקופות חולים).
- ב. שיתופי פעולה שהתמסדו ועונים על בעיות הנוגעות לבדידות – באמצעות מועדונים חברתיים, מתנדבים, לימודי מחשב, שיפוץ דירת המגורים, ייעוץ משפטי ועוד. השותפים: משרד הרווחה, אש"ל, החברה להשבה, אורט ישראל, המרכז הבינתחומי וכיוצא באלה.
- ג. שיתופי פעולה מקומיים הנעשים אד-הוק לצורך סיוע בצרכים כלכליים, אישיים וחברתיים במהלך החגים ובמצבי חירום. השותפים: רשתות שיווק, מחלקות הרווחה, מוסדות התרבות, מוסדות החינוך, שירותי הבריאות, המשרד לאזרחים ותיקים, משרד הקליטה וכיוצא באלה.

המצב הרצוי

היעד המרכזי הוא ליצור אמנה בין ארגונית שכל הארגונים המעורבים בטיפול בניצולי השואה ובסיוע להם יחתמו עליה ויהיו מחויבים לה, וזאת במטרה להגדיל משמעותית את סך הפעילות המשותפת לטובתם ותוך כדי כך לשמור על רמת מחויבות גבוהה ואחידה ככל האפשר ולהניח את האינטרסים הפרטיקולריים בצד.

יעדי ביניים

- א. פיתוח תשתית – איסוף של כל מרכיבי הסיוע וגופי הסיוע הקיימים היום במדינה עבור ניצולי השואה, מיפוי שלהם ורישומם ברשימה אחת שתהיה נגישה לכול דורש; יצירת רשימה מפורטת של כל הגופים והמרכיבים הפעילים הנזכרים לעיל, ולצד כל אחד מהם התמחויותיו על מנת ליצור שיתוף פעולה אידאלי ביניהם ובין הקרן.
- ב. ביצוע הליך הערכה לפני בדיקה של הצלחת שיתופי הפעולה בין הארגונים ואחרי בדיקה זו.

קביעת מדד

- א. יצירת אמנה בין ארגונים.
- ב. קבלת משוב חיובי מתהליך ההערכה שנבצע.
- ג. הקמת פורומים – שולחנות עגולים לשיתופי פעולה.

הערכת לוח הזמנים

- 2014–2015 – הקמה של 3 שולחנות עגולים בנוסף לאלו הקיימים.
- 2015 – איסוף מרכיבי הסיוע ומיפוי שלהם.
- 2015 – רשימת גופים והתמחויות, בניית אמנה מוסכמת.

יעדים ממוקדי פעילות ישירה

מתן שירותים במוסדות

תקציר

יש ארבעה סוגי מוסדות לדיוור מוגן : דיוור מוגן לעצמאיים, דיוור מוגן לתשושים (מוגבלים), מוסדות לסיעודיים, מוסדות לתשושי נפש. האוכלוסיות בכל מוסד מאופיינות על פי סוג התפקוד המשתנה מאוכלוסייה אחת לרעותה. כל אחד מהמוסדות הללו אמור לספק לשהים את כל הצרכים הקיומיים והבסיסיים.

במקביל למתן הסיוע רחב ההיקף לניצולי השואה בקהילה, תשאף הקרן לסייע גם ל-19 אלף ניצולי השואה השוהים כיום במסגרות מוסדיות ולאלו שיתווספו אליהן בעתיד.

המצב הנוכחי

כיום, ניצולי השואה השוהים במוסדות סיעודיים או במוסדות לתשושי נפש מהווים כ-10% מכלל אוכלוסיית ניצולי השואה בישראל. הם אינם זוכים לסיוע מטעם הקרן במימון שעות סיעוד או בהצמדת מתנדב שיעניק מענה חברתי. מאחר שמדובר באוכלוסייה שרמת התפקוד שלה ירודה מאוד, הקרן מתכננת לטפח אוכלוסייה זו, שכן היא נבדלת בצרכיה הייחודיים משאר המטופלים במוסדות. מחקרים מלמדים כי לניצולי השואה, בהשוואה לאוכלוסיית הקשישים הכללית, צרכים ייחודיים עקב טראומטיזציה של מאורעות השואה.

המצב הרצוי

היעד המרכזי הוא מתן מענה לצרכים פסיכו-סוציאליים של הניצולים השוהים במוסדות באמצעות ליווי פסיכו-סוציאלי פרטני או קבוצתי ותוך בחינת צרכיהם הנוספים על סמך תפישה של טיפול הוליסטי בהם בתאם לסעיפים האלה :

- א. הקמת מערך של עובדים סוציאליים, אנשי רפואה וסיעוד שירכו ויתכלל את הטיפול בניצולי שואה המתגוררים במוסדות, ותוך כדי כך יפתח שירותים, קשר שוטף עם מוסדות ממשל מתאימים ועוד.
- ב. איתור ותקצוב צרכים נוספים – כגון כלכליים, חברתיים, תרבותיים וכו' – של הניצולים השוהים במסגרות לדיוור מוגן.
- ג. העצמת בני הדור השני והשלישי לניצולי השואה למען סיוע לבני הדור הראשון הנמצאים במוסדות תוך כדי ליווי שלהם ותמיכה בהם.

קביעת מדד

- א. מיסוד שירות סוציאלי ייחודי לניצולי השואה השוהים במסגרות מוסדיות.
- ב. בחינה מהי מידת שביעות הרצון שהניצולים חשים במסגרות המוסדיות.

הערכת לוח הזמנים

א. 2015 – תקנון ותקצוב פיילוט עובדים סוציאליים ייעודיים ב-3-4 מסגרות מוסדיות, בחינת התוצאות והרחבת השירות בהתאם.

ב. 2016 – בניית שותפות עם משרד הרווחה ומשרד הבריאות והרחבת השירות לבתי אבות ולמסגרות מוסדיות נוספות.

בניית תשתית למענה למקרים חריגים

תקציר

ניצולי שואה רבים נקלעים למצבים או משברים בלתי צפויים הכרוכים בקבלת מענה מידי – כגון שריפה, טיפול רפואי בחוץ לארץ, תשלומי חובות והוצאה לפועל וכיוצא באלה. לכן הם זקוקים לסיוע כספי או שווה ערך לכסף מידי כדי שיפתרו אותם מהתשלומים הכרוכים במצבים הנזכרים לעיל וכך הם יחזרו לשגרת חיים או ישפרו את איכות חייהם. עם הזמן, אנו מוצאים כי הפניות עבור אפיק הסיוע הזה הולכות ומתגברות, בעוד שהתקציב למימונו אינו קבוע ואינו מובטח.

המצב הנוכחי

כיום יש שני אפיקי סיוע למתן מענה למקרים חריגים: 'קרן יו"ר' ו'קרן חירום'.

'קרן יו"ר' מתוקצבת מכספי התרומות ועד 2013 גם ממשרד האוצר (באחוזים מהתקציב השנתי שמשרד האוצר הקצה לקרן). תקצוב קרן חירום ממומן כולו מכספי ועידת התביעות, אך התקצוב הזה אינו מובטח לעתיד ואינו קבוע כיום.

המצב הרצוי

היעד המרכזי הוא השגת תקציב של 40 מיליון ₪ לחמש השנים הקרובות (8 מיליון ש"ח בשנה) לפעילות 'קרן חירום' לסיוע מידי.

מיסוד מנגנון בקרן שייתן מענה למקרים חריגים:

א. הגדלת התקציב מהגורמים המממנים ומכספי התרומות לטובת התכנית וזאת באמצעות תורמים ו/ או מוסדות רשמיים.

ב. הקמת מנגנון ייעודי שיפעיל ויישם את התכנית בקרן.

קביעת מדד

א. גיוס של 8–10 מיליון ש"ח בשנה לטובת האפיק.

ב. הגדלה משמעותית בכמות הבקשות הנענות לאפיק סיוע זה.

ג. הרחבת התחומים שמאפשרים פנייה לבקשת סיוע.

הערכת לוח הזמנים

א. 2014 – הגמשה והסדרה של הקריטריונים למתן סיוע מול הגורמים המממנים.

ב. 2015 – הקמת מנגנון ייעודי למימוש הסיוע החריג והפעלתו.

הרחבת המענה להתמודדות עם בדידות ותרבות הפנאי

תקציר

אמנם תופעת הבדידות בקרב קשישים בכלל וניצולי שואה בפרט מתוארת בספרות ובשיח המקצועי זה זמן רב, אך בשנים האחרונות הושם דגש על פיתוח תכניות ומענים להתמודדות עמה.

המצב הנוכחי

הקרון מפעילה כמה תכניות ומודלים להתמודדות עם הבדידות בזכות מסגרות התנדבות שונות:

א. התנדבות במודל של קשר קבוע.

ב. מחוברים.

ג. התנדבות במודל חד-פעמי.

ד. מועדונים חברתיים.

ה. מתן אפשרות לבילויים תרבותיים כגון הצגות, סרטים, מופעים, טיולים ועוד.

הקרון עונה לצרכיהם של כ-2,800 ניצולים בפריסה ארצית. כיום היא משתפת פעולה עם: 'רוח טובה', 'פרויקט לעדי', מחלקות הרווחה ברשויות המקומיות, אשל ג'וינט ישראל, קופות חולים, מוסדות להשכלה גבוהה, צה"ל ועוד.

בשנת 2013 נערך תהליך להערכת אפיק הסיוע בעזרת התנדבות, ועלה ממנו כי איכות חייהם של ניצולי השואה שזכו למתנדב, עלתה משמעותית בעקבות הקשר החברתי שנרקם עמו. הניצולים ציינו כי פעילות חברתית, כגון שיחה, טיול וכו', סייעה להם להתמודד עם הקשיים היום-יומיים שנתקלו בהם.

המצב הרצוי

היעד המרכזי:

בהנחת עבודה שמתרומות שונות יגויס תקציב בסך של 15 מיליון דולר לחמש השנים הקרובות, 7,500 ניצולים יקבלו מענה של קשר קבוע עם מתנדב.

יעדי ביניים:

א. שימור ההיקף של הניצולים הנהנים מהשירות הקיים,

ב. הקמת מערך מותאם להיקף המטופלים המתוכנן,

ג. שילוב עובד סוציאלי בתכניות.

קביעת מדד

סיוע לכ-6,500 ניצולים לבעיית הבדידות (ש-1,000 מהם בפרויקט "מחברים").

הערכת לוח הזמנים

הקרון תשאף לתת מענים להתמודדות עם בדידות לכ-1,500 ניצולים נוספים מדי שנה.

הרחבת הסיוע לניצולים חריגים שאינם בהגדרת "נזקקים"

תקציר

מאז שהקרן הוקמה, התמקדה פעולתה במתן סיוע לפלח הניצולים הנזקק ביותר מבחינה סוציו-אקונומית ומיסדה אפיקי סיוע ייעודיים ויציבים, הזוכים לרוב להכרה ולתקציבים יציבים למדי. ניצולי שואה, גם המבוססים שבהם, סובלים מקשיים עקב זקנה, בדידות, תחלואה, וחשוב לתת להם מענים. בהיות הקרן גוף סיוע מרכזי לניצולי השואה בישראל, היא רואה חשיבות בהרחבת סוגי המענים והיקפם לכלל אוכלוסייתה.

עם חלוף הזמן והזדקנותם של ניצולי השואה, הרחיבה הקרן את תחומי עיסוקיה לניצולי שואה מבוססים כלכלית, שיכולים ליהנות משירותים בתחומי הטיפול הסוציאלי פרטני, ממועדונים חברתיים, בהתנדבות, בייעוץ משפטי ועוד.

המצב הנוכחי

על פי ההערכות, כ-50,000 מניצולי השואה בישראל נמצאים במצב סוציו-אקונומי נמוך ורובם המכריע נעזר בשירותי הקרן השונים.

כיום, הסיוע העיקרי של הקרן ניתן לניצולי שואה בעלי ההכנסות נמוכות. (נכון לנובמבר 2013 – 8,812 ₪ לחודש ומטה). לדוגמה בשנה מגישים כ-15,000 בקשות לקבלת החזרי הוצאות רפואיות, 87% מהן מגישים ניצולי שואה שסך הכנסותיהם נמוך מ-5,000 ₪ לחודש. כיום, האפיקים הכלולים בסיוע גם לניצולים מבוססים יותר מבחינה כלכלית הם: התנדבות, מועדונים חברתיים, "מחברים" וייעוץ משפטי.

המצב הרצוי

היעד המרכזי – הגדלת מספר מקבלי הסיוע שהכנסתם עוברת את רף ההכנסה המינימלי, וזאת על סמך קריטריונים פסיכו-סוציאליים.

יעדי ביניים

- א. פיתוח שלושה אפיקי סיוע נוספים שאינם מותנים במבחן ההכנסות,
- ב. הגדלת המשאבים באפיקי הסיוע שמסייעים כיום למעגלי אוכלוסייה מבוססים מבחינה כלכלית.

קביעת מדד

א. הגדלת הסיוע לניצולים עריריים ב-70% והגדלת הסיוע בפעילות חברתית להפגת הבדידות בכ-30% לניצולים שאינם בגדר נזקקים.

ב. הוספת אפיק סיוע אחד "גדול", כגון התנדבות, ושני אפיקים "קטנים", כגון קליניקה.

ג. שילוש המשאבים באפיקי הסיוע הקיימים כיום למעגלים המבוססים.

הערכת לוח הזמנים

א. 2015 – פיתוח שני אפיקי סיוע קטנים נוספים שאינם מותנים במבחן ההכנסות.

ב. 2016 – פיתוח אפיק סיוע אחד גדול נוסף.

ג. 2017 – שילוש המשאבים לאפיקים הקיימים כיום למעגלים המבוססים.

בחינת שירותים וערוצי סיוע נוספים ופיתוח שלהם

תקציר

אנו סבורים כי לאור המציאות המשתנה לנגד עינינו, החדשנות בקרן אמורה לבוא לידי ביטוי בהתאמה לשינויים באפיקים הקיימים ובפיתוח של תכניות ושירותים חדשים. במצב הנוכחי הסיוע העיקרי מטעם הקרן לניצולי השואה נעשה באמצעות גורמים כגון מתווכים, קבלני משנה, ספקים וחברות פרטיות – למשל חברות סיעוד, ספקים של לחצני מצוקה, רופאים בקהילה ועוד. יש לזכור כי התנהלות זו החלה בתקופה שהסיוע היה בהיקפים נמוכים יחסית להיום. לאור כל הנזכר לעיל ובהתבסס על בחינת הצרכים המשתנים ופעילותה העתידית של הקרן, אנו מבינים כי עלינו להתמקד בהיבטים האלה:

א. בחינה של הקמת חברת בת למתן סיוע ישיר – המצב הנוכחי, שבו הקרן קשורה למאות ספקים וקבלני משנה בפעילותיה השונות, מקשה על התנהלותה השוטפת בהיבטים שונים וכן יש חשש לחוסר מיצוי מקסימלי של המשאבים העומדים לרשותה. אי לכך הוחלט לבחון באופן כולל ומקצועי את היתכנות הקמתה של חברת בת שתפעל לתועלת הציבור.

ב. סיוע במימון זכויות לפגועי נפש – כיום כ-5,000 ניצולי שואה מטופלים במרפאות לבריאות הנפש בקהילה. ועידת התביעות הפעילה בצפון הארץ פרויקט בשיתוף עם משרד הבריאות, פרויקט ובו עובדת סוציאלית פועלת בתחנות לבריאות הנפש, מזהה את אוכלוסיית ניצולי השואה מבין כלל המטופלים במרפאה ועוזרת להם במימון זכויותיהם. יש כוונה להרחיב פרויקט זה.

אוכלוסיית פגועי הנפש מוחלשת ביותר, מתקשה למצות את זכויותיה, ופעמים רבות אף אינה זוכה לקבלת זכויותיה. הקרן תבחן דרכים לסייע לציבור רב ככל האפשר של פגועי הנפש, תבחן ותזהה את צרכיהם הייחודיים ותפתח מענים בהתאם להם. החל מאמצע שנת 2014 תפעיל הקרן 7 עובדות סוציאליות במערכות בריאות הנפש של משרד הבריאות לצורך סיוע במימון זכויות ומתן סיוע כולל לאוכלוסייה זו.

ג. מוקדי סיוע בבתי חולים: הקרן פועלת לקדם פרויקט המשלב כמה גופים, ובמסגרתו יזכו ניצולי השואה המאושפזים בבתי חולים לביקורים מדי יום.

הגופים הרלוונטיים לשיתוף פעולה זה הם: המשרד לאזרחים ותיקים, משרד הבריאות, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, צה"ל ומערך השירות הסוציאלי במרכזים הרפואיים הרלוונטיים.

הכוונה היא להקים בבתי חולים מנגנון תפעולי שיאפשר ביקורים יומיים של המשרתים בשירות לאומי.

בתחילת הדרך יושק פיילוט ב-3 בתי חולים באזור הדרום, במרכז הארץ ובצפונה. בעתיד הכוונה היא להרחיב את הפרויקט לבתי חולים נוספים ברחבי הארץ.

הקרן תגייס ממונה מקצועי לפרויקט שיהיה אחראי לכלל האספקטים הקשורים אליו לרבות: תכנון הפרויקט, הקמתו ופיקוח עליו תוך כדי תיאום עם הגורמים המעורבים בו, יצירת קשר עם ספקים, השתתפות באיתור משאבים למימוש התכנית, מתן הדרכה לבני/בנות השירות הלאומי וליווי מקצועי ורגשי.

תכנית מוקדי הסיוע בבתי החולים של הקרן תשתלב במקביל למענה עבור האזרחים הוותיקים הניתן כיום, במסגרת "יחידות סגולה" אשר הוקמו ע"י המשרד לאזרחים ותיקים, ופועלות בשיתוף עם משרד הבריאות, קופות החולים ושותפים נוספים. יחידות הסגולה הן מוקדי מידע ומיצוי זכויות לאזרחים הוותיקים המאושפזים בבתי החולים ברחבי הארץ. המוקד מפעיל אזרחים ותיקים מתנדבים המסייעים לחולים הוותיקים ובני משפחותיהם בהבנה ובירור זכויותיהם הבריאותיות לאור השינוי במצבם הבריאותי. המידע כולל בין השאר זכויות בנוגע לגמלת סיעוד, מטפלים זרים, זכויות לניצולי שואה ועוד.

ד. **מענה במצבי חירום** – המצב הביטחוני בישראל מזמן לנו מדי מספר שנים מצב של פגיעה בעורף וכניסה של יותר ממחצית הציבור בארץ לאזורים החשופים לסכנת היפגעות מידית. מצבי החירום כוללים גם פוטנציאל של רעידת אדמה, שריפה נרחבת ועוד. חלק מניצולי השואה, כמי שכבר חוו טראומות בצעירותם, מתקשים להתמודד עם המצבים הללו יותר מאשר בני גילם. נוסף על המגבלות הטבעיות של קושי בניידות ובעיות בריאות, לחלקם חסרה מערכת תמיכה משפחתית וחברתית שבעתות חירום משמעותית במיוחד. לצורך כך תפעיל הקרן מוקד חירום שייתן מענים ככל שיידרש בתיאום עם הרשויות והגופים הרלוונטיים. יתר על כן, בהמשך להמלצת הוועדה האקדמית, הקרן תפעל לעדכון ערכת החירום על בסיס הידע והניסיון במצבי חירום בעבר, ותאתר מקור תקציבי להפקת ערכות לחלוקה בעת חירום.

הניצול במרכז וסיוע למטפל העיקרי

תקציר

הקרן מתמקדת בסיוע לניצולי השואה עצמם. עם זאת, חלק עיקרי מהאינטראקציות לצורך מימוש הסיוע נעשה עם קרובי משפחתם. ההתקשרויות האלו חושפות בפני הקרן את המצוקות הרבות שחשים בני הדור השני והשלישי בזמן הטיפול היום-יומי בהוריהם או בממשק מול הגורמים השונים.

לקראת השנים הבאות, ובפרט לאור רמת התקשורת ההולכת ויורדת בין הניצול הקשיש לסביבתו, הקרן מעוניינת לסייע לבני הדור השני והשלישי לניצולי השואה באופן שיגדיל את רווחתם של הניצולים בשנותיהם האחרונות.

המצב הנוכחי

הקרן ממקדת את משאביה בסיוע ישיר לניצולי השואה ולמעשה לא רואה בקרוביהם כזכאים לסיוע מסוים. כמו כן, משאבי הקרן מיועדים לגורמים המממנים פעולות סיוע ישירות לנפגעי השואה עצמם. לכן תידרש הקרן לגייס משאבים ייעודיים לצורך ביצוע פעולות להעצמת בני הדור השני והשלישי.

בשנים האחרונות החלו לפעול בוועד המנהל של הקרן גם בני דור השני לניצולים, והם מהווים כיום כ-40% מחברי הוועד המנהל.

אחד הגופים העוסקים בתחום הוא ארגון 'עמד', המעניק סיוע נפשי לבני הדור השני הן ברמה הפרטנית והן ברמה הקבוצתית.

המצב הרצוי

היעד המרכזי

פיתוח מגוון של תכניות שיסייעו למטפל העיקרי, לעיתים דורות ההמשך, לטפל בניצולי השואה.

יעדי ביניים

- א. עריכת מחקר/ סקר לאיתור הצרכים המרכזיים של בני הדור השני והשלישי וגיבוש מסקנות ותכניות ליישום.
- ב. פיתוח תכניות על פי הצרכים שיעלו, למשל הדרכות, מפגשים וכדומה.
- ג. הגמשה והקלה בייצוג ההורה מול המוסדות השונים.

קביעת מדד

- א. עריכת סקר – קבלת תוקף מקצועי וממצאים ברורים.
- ב. פיתוח תכניות – גיוס משאבים ופיתוח תכנית עבודה לפחות לשני הצרכים המרכזיים העולים מהסקר.
- ג. הקלה והגמשה בייצוג ההורה – קבלת אמצעי זיהוי רשמי ומקובל המאפשר את הייצוג, כגון תעודה, מסמך, מדיניות מוסכמת.

הערכת לוח הזמנים

- א. 2015 – עריכת סקר ופיתוח תכניות עבודה.
- ב. 2016 – הסדרת ייצוג הניצול תוך מתן אמצעי הקלה והגמשה.

אפיקי הסיוע של הקרן

סיעוד ארוך טווח

תקציר

סיעוד ארוך טווח הוא אפיק הסיוע העיקרי של הקרן. באמצעותו מקבל הניצול תוספת של תשע שעות שבועיות בנוסף לשעות חוק הסיעוד לבעלי גמלת סיעוד בשיעורים של 150% ו-168%. האוכלוסייה הנעזרת בתכנית זו מונה כ-22,000 ניצולים והתקציב השנתי לתכנית הוא כ-420 מיליון ₪ (נכון לשנת 2013).

כשני שלישי מתקציב הסיעוד ארוך טווח ממומן באמצעות ועידת התביעות וכשליש מתקציב סל השירותים באמצעות הרשות לזכויות ניצולי השואה.

קצב גידול אוכלוסיית היעד צפוי להעלות בשנתיים הקרובים ואחריו לרדת. נוסף לכך, אוכלוסיית היעד מזדקנת, לכן יש לספק מענה מקצועי ושירותי ולהתאימו למאפייני האוכלוסייה המשתנים.

המצב הנוכחי

האפיק מתמודד עם האתגרים הכרוכים בבקרה של קבלת הסיוע מצד כל הספקים לכ-20,000 מקבלי השירות. הקרן עובדת עם 117 חברות ועמותות סיעוד המשמשות גם כספקי שירות מוכרים במוסד לביטוח לאומי. בממוצע מתקבלות כ-500 בקשות חדשות מדי חודש. לאחר אישור ממחלקת הסיעוד ומוועדת הקרן, הבקשות מועברות לאישור ועידת התביעות.

נוסף לכך, נמצאו שינויים תדירים בהרכב אוכלוסיית היעד: האוכלוסייה מזדקנת ומכוונת למוסדות. עוד נמצאו שינויים בסביבה החקיקתית שמצריכים היערכות והכרה באוכלוסיות חדשות, ואלה מעלות את מספר מקבלי השירות. במקביל, יש גם קבוצות אוכלוסייה בעלות מאפיינים ייחודיים, כגון עריריות.

מפעם לפעם שני הגורמים המממנים את אפיק הסיוע הנדון מציגים דרישות חדשות – ועידת התביעות מציעה 70% מהן, ואילו הרשות לזכויותיהם של ניצולי השואה מציעה 30% מהן. הדרישות האלה מחייבות שינויים מבניים מהותיים באופן העבודה של צוות הקרן. שינוי מבני כזה הוא לדוגמה החלוקה בין אלה המקבלים מהקרן "גמלה בעין" (שירותים) ובין אלה המקבלים מוועידת התביעות "גמלה בכסף" (תשלום ישירות לחשבון הבנק). במהלך 2014 ניצולים הזכאים לגמלה זו מהמוסד לביטוח לאומי יתחילו לקבל את התוספת של תשע שעות הסיעוד ישירות מוועידת התביעות בתשלום, ואילו מקבלי הגמלה בעין ימשיכו לקבל אותן באמצעות הקרן.

הקשיים המרכזיים לאפיק סיוע זה נובעים ממחסור בתקציבי המימון הנובע מחוסר ההלימה בין גידול האוכלוסייה והעלייה במחירי השירות לבין היקף התקציב מהגורמים המממנים.

נוסף לכך, העבודה עם ספקים רבים מסרבלת וגוזלת משאבים רבים. על כל אלה, דרישות הגורמים המממנים לרגולציה קפדנית מגדילות את משאבי העבודה הנדרשים למתן הסיוע.

כיוון שמקבלי השירות סיעודיים, באופן טבעי יש קשיי תקשורת מולם ולא אחת מסייעים להעברת המידע גורמי תיווך כמו חברת סיעוד, עובדת סוציאלית ומטפל זר.

המצב הרצוי

היעד המרכזי

לפעול לקבלת מימון מלא לתוספת שעות סיעוד ולהענקת השירות באופן מקצועי ולשביעות רצונם הגבוהה של ניצולי השואה הסיעודיים בישראל, ותוך כדי כך מתן תוספות הנדרשות בהתאם לשינויים הדמוגרפיים החלים באוכלוסייה.

יעדי ביניים:

- א. יצירת אפיקי התקשרות מקוונים, מהירים ונגישים שישרתו את קרובי המשפחה ואת אנשי הקשר של הניצולים ויאפשרו גישה לרשימת הניצולים המורחבת. כמו כן מטרתם של אפיקי התקשרות האלה היא לצמצם את הבירוקרטיה מול ספקי הסיעוד והמוסד לביטוח לאומי.
- ב. פיתוח כלים ליצירת תמהיל שעות משתנה שיתמוך בשינויים הנובעים מהגיל, הדמוגרפיה והצרכים כדי לאפשר תוספת שעות לאלו הזקוקים לכך.
- ג. הכרה בקרן כגוף ציבורי כדי להצליב את נתוניה מול המוסד לביטוח לאומי ומשרד הפנים – הרחבות נדרשות ויישום המשמעויות.
- ד. קליטת אוכלוסיית הזכאים החדשה שתזכה לסיוע של תוספת השעות כתוצאה משינוי תחשיב ההכנסה בביטוח הלאומי (אי חישוב הרנטה של האוצר כמרכיב בהכנסה).

קביעת מדד

- א. צמצום הזמן הממוצע לטיפול בבקשה מ-21 ימי טיפול בממוצע ל-14 ימים.
- ב. העברת 90% מהבקשות לאישור ועידת התביעות באופן ממוחשב, דרך מערכת 'קרן אור' ובסנכרון עם הרשימה הלאומית ליעול התהליך.
- ג. קבלת משוב שביעות רצון אשר יציג עלייה של 25% בשביעות רצונם של ניצולי השואה ובני משפחתם במתן מענה מקצועי ושירותי ובטיפול הסיעודי בהם.
- ד. שינוי הדרך למשלוח הודעות של הקרן: משלוח של כ-50 מהודעות הקרן בדואר האלקטרוני במקום בדואר ישראל.

הערכת לוח הזמנים

- א. 2014 – פיתוח כלים לבקרת שירות, קליטת כ-2,800 זכאים חדשים (שינוי בתחשיב ההכנסות האלה כולל רנטה מהאוצר).
- ב. 2015 – פיתוח המלצות ליצירת תמהיל שעות משתנה.

ג. 2016 – הפעלת המודל הגמיש להקצאת שעות סיעוד, יצירת אפיקי התקשרות מקוונים.

סיוע ועזרה לניצול מאושפז (סול"ם) בקהילה

תקציר

סול"ם הוא מתן 50 שעות סיעוד למשך חודשיים לאחר אשפוז שלא מוכר לחוק הסיעוד. אפיק ייחודי לקרן מסייע למשתחררים מאשפוז במניעת משברים ואשפוזים חוזרים, מקטין את הסיכוי להידרדרות חוזרת במצב מנוחה ומקל על המטפל העיקרי של הניצול (במרבית המקרים זה בן המשפחה).

המצב הנוכחי

בשנת 2013 אושרו כ-7,000 בקשות סול"ם בשווי של 10.5 מיליון ש"ח. לאחר שהתכנית הוקפאה במשך שנתיים עקב היעדר תקציב ממשרד האוצר, היא חודשה והורחבה בקהילה בתחילת נובמבר 2013 לכלל קופות החולים.

המצב הרצוי

הרחבת השירות לקהילה בהיקף שנתי של 5 מיליון ₪ בפריסה ארצית במרפאות שמטופלים בהן ניצולי השואה והטמעתו של השירות תוך שמירה על רמה גבוהה ויעילות.

קביעת מדד

- א. המשך הקיום של אפיק הסיוע בהיקפים הקיימים וברמת השירות המיטבית ישמש מדד להשגת היעד.
- ב. הטמעה מלאה של השירות בכלל המרפאות המתאימות.
- ג. עדכון הקריטריונים בהתאם לצרכים ולמשאבים.
- ד. שמירה על מהירות התגובה והטיפול בבקשות תקינות תוך 48 שעות.

הערכת לוח הזמנים

2014 – פרסום חוזר מנכ"ל משרד הבריאות, סיום ההטמעה של השירות בכלל המרפאות הרלוונטיות.¹

¹ אנו צופים כי החל משנת 2015 מספר מקבלי השירות המשתחררים מבתי החולים יגדל מדי שנה, אם כי לא משמעותית. לאור פתיחת אפיק סול"ם בקהילה, אנו צופים גידול במספר מקבלי השירות עד שנת 2015. משנת 2015 ואלך צפויה ירידה במספר מקבלי השירות עקב תמותה וגידול במספר הזכאים לחוק הסיעוד של הביטוח הלאומי.

החזר הוצאות לצרכים רפואיים בסיסיים

תקציר

הסיוע להחזר הוצאות רפואיות המכונה אפיק המענקים, והוא כולל החזרים, כגון טיפולי שיניים, רכישת משקפיים, קניית ציוד רפואי ושיקומי ומכשירי שמיעה. כמו כן הוא משמש כערוץ ליבה בקרן ועל בסיסו היא הוקמה. הערוץ מומן תחילה מכספי סיוע של ועידת התביעות בלבד, ובשנים האחרונות הוא זוכה למימון מכספי הממשלה באמצעות סל השירותים לניצולי השואה.

ערוץ זה היה אפיק מרכזי בקרן, מאחר שהוא נותן מענה לניצולי שואה הנזקקים לצרכים אשר אינם מכוסים דיים על ידי גורמים אחרים.

המצב הנוכחי

ניצולי השואה (בהגדרה הרחבה) היו רשאים לבקש סיוע באמצעות אפיק החזרים להוצאות רפואיות אחת לשנתיים ובסכום כולל של עד 4,000 ₪. זאת בתנאי שאינם חורגים מרף ההכנסה המקובל בקרן ועל פי המטרות המתפרסמות מדי שנה, בתיאום בינה לבין הרשות לזכויותיהם של ניצולי השואה. על פי תבחיני האוצר לאפיק זה, ניצול שואה יכול לקבל סיוע אחת לשנה למטרות נרחבות יותר ממה שמוגדר בקול קורא (תרופות או ציוד בסיסי לבית) ובסכום שמגיע לנוהל טיפול בחריגים עד 20,000 ש"ח. אף שהשם המוכר לציבור הוא מענקים בפועל, הניצולים נדרשים לשלם מראש ולשלוח קבלות מקוריות. לניצולי השואה העניים ביותר, אלה שאינם יכולים לשלם את ההוצאה מראש בלי שמובטח להם מלכתחילה החזר עליה, המצב הזה אינו אפשרי, ולכן יכול להיות שלא יטפלו בעצמם ולא יפנו לקרן. לחלופין, יש כאלה שפונים מלכתחילה בלי לצרף קבלות ובכך מקשים על אפשרות הסיוע של הקרן. דרישה זו מגבירה את ההיבטים הבירוקרטיים, מאחר שהניצולים נדרשים לשלוח קבלות מקוריות. לעתים הן אבדו או שיש לניצולים רק העתק נאמן למקור וכן לא ניתן לשלוח אותן בפקס. היקף הסיוע הניתן בערוץ המענקים משתנה משנה לשנה ותלוי בתקציב של סל השירותים, בהחלטת ועדת הסל וביתרות תקציביות של סוף שנה, שלעתים מופנות לערוץ זה על ידי הרשות לזכויותיהם של ניצולי השואה.

מצב זה השתנה באמצע 2014 בעקבות החוק החדש לסיוע לניצולי השואה ותוספת של מיליארד ₪ לשנה, כולל תשלום מענק שנתי ישירות ממשרד האוצר לחשבונות הבנק של הניצולים. היתרון במהלך הזה הוא צמצום הבירוקרטיה לניצולים והגדלת סכום הסיוע שיקבלו מדי שנה: חלקם יקבלו 3,600 ₪ בשנה, חלקם 2,000 ₪ בשנה וחלקם תוספת של כ- 750 ₪ לחודש (מקבלי קרן סעיף 2). החיסרון העיקרי בשינוי זה הוא שיהיו כנראה כמה אלפי ניצולים שלא יקבלו מענה כלל, לא ממשרד האוצר ולא מהקרן. חיסרון נוסף הוא שעדיין לא נקבע מנגנון לטיפול בחריגים, כגון אלה שיזדקקו לסיוע בסכום גבוה יותר מהנזכר לעיל או אלה שאינם עומדים בקריטריונים השונים ו"נופלים בין הכיסאות", מצב שהיה מקבל מענה באמצעות קרן יו"ר, שתוקצבה גם ממקור תקציב ה"מענקים" (החזרים) מסל השירותים.

במקביל לערוץ הסיוע לכלל הניצולים באמצעות תקציבי סל השירותים, הקרן מסייעת גם ממקורות נוספים כדלקמן:

א. ערוץ הסיוע ליוצאי הונגריה – מתקציבי ממשלת הונגריה באמצעות ועידת התביעות. בשלב זה התקציב הסתיים במהלך 2014.

ב. ערוץ הסיוע ליוצאי רומניה במימון קרן קריטטאה מיסודם של פדרום – איחוד הקהילות היהודיות ברומניה ואיל"ר – ארגון יהודי עולמי להשבת רכוש ובאמצעות ועידת התביעות (החל משנת 2014).

ג. קרן סיוע מיוחדת של ועידת התביעות למקרים חריגים בסכום של עד 25,000 ש"ח לבקשה.

ד. קרן יו"ר לסיוע במקרים חריגים מכספי התרומות ומקורות נוספים.

מקורות המימון האלה מאפשרים מתן מענה למי שאינו עומד בקריטריונים הרגילים או להגדלת הסיוע בתוספת תקציבים העומדים לרשותנו בתבחיני האוצר.

המצב הרצוי

השינויים העיקריים הנדרשים בערוץ סיוע זה הם:

היעד המרכזי:

הגדלת המשאבים באמצעות הרחבת מערך הפילנתרופיה בארץ ובעולם ופעילות גיוס למקורות נוספים (כגון ממשלות אירופה); הקצאת סכומים גבוהים משמעותית מאלה הנהוגים היום וזאת לטובת סיוע אישי להחזר ההוצאות לניצולים.

יעדי ביניים:

א. קביעת התקציב המוקצה בסל השירותים למתן מענה לחריגים שלא מקבלים את הסיוע ישירות ממשרד האוצר.

ב. יש צורך במתן סיוע באמצעות התחייבויות ישירות לספק במקום החזרים על הוצאה שכבר שולמה. הדבר יקל מאוד על הניצולים וימקסם את התקציב העומד לרשותנו, מאחר שהקרן, בהיותה קניין גדול של שירות, יודעת לקבל הנחות משמעותיות בהשוואה לעלויות של צרכן פרטי. ליעד זה יש חשיבות רבה במקרים חריגים רבים, כמו המקרים של ניצולים שמצבם הכלכלי קשה והם בעלי יתרת חוב בבנק. עבורם מתן מענק אינו רלוונטי כי הסכום "ייבלע" בחשבון ולא יאפשר מימוש. גם החזר על הוצאה אינו רלוונטי במקרים אלה, כיוון שאין לניצול הסכום ההתחלתי לתשלום.

ג. הגדלת תקציבי הסיוע למקרים מיוחדים וחריגים כדי לאפשר לקרן גמישות בסיוע של עד 25,000 אלף ש"ח במקרים פרטניים.

קביעת מדד

א. הגדלת תקציבי הסיוע מתרומות ושותפויות והקצאתם למקרים מיוחדים וחריגים (קרן יו"ר) לסך של 750 אלף ש"ח בשנה – מיצוי 400 מתוכם ויתרה לשנה הבאה על סך 350 אלף ש"ח.

ב. קביעת התקציב המוקצה בסל השירותים – התאמת התקציב לצרכים הגדלים שאינם מכוסים תקציבית באמצעות התכנית הלאומית מיוני 2014.

ג. קבלת סיוע באמצעות התחייבויות ישירות לספקים – אישור מהאוצר שיאפשר מימוש של 25% מתקציב הסיוע באפיק זה.

ד. עדכון תבחיני האוצר למתן סיוע במקרים חריגים.

הערכת לוח הזמנים

א. 2014 – הגדלת כספי קרן היו"ר מתרומות וקביעת תקציב לסיוע לחריגים מתקציב סל השירותים.

ב. 2015–2016 – איתור מקורות נוספים ממשלות באירופה.

פרויקט 'חיים בכבוד' – שיפוץ במגורים של ניצולי השואה

תקציר

ניצולי שואה רבים חיים בתנאי מחסור ובמצב כלכלי קשה המתבטא גם בתנאי הדיור הירודים שלהם. לפי דוחות הביטוח הלאומי, כ-50,000 ניצולי שואה חיים מתחת לקו העוני, כלומר כרבע מסך הניצולים החיים כיום. בעקבות ביקורי בית רבים שערכו נציגי הקרן לאורך השנים, עלה הצורך לשפץ את בתי הניצולים. במרץ 2011 החלה הקרן, בסיוע תקציבי של החברה להשבת רכוש, לשפץ את בתי הניצולים ברמות התערבות שונות בכל רחבי הארץ.

המצב הנוכחי

נכון לאמצע 2014, שיפצה הקרן יותר מ-750 דירות בכל רחבי הארץ תחילה בהיקף של 3-4 דירות בשבוע ובהמשך בהיקף עד כ-15 דירות בשבוע. השיפוצים נעשים ברמות התערבות שונות, החל מתיקונים קלים וכלה בשיפוץ משמעותי הכולל חשמל, אינסטלציה, בנייה ועוד. תוך כדי השיפוץ מתאימים את הדירה למגבלות הפיזיות הנובעות מזקנתם של הניצולים וההידרדרות במצבם הבריאותי – התקנת אמצעי בטיחות, החלפת אמבטיה למקלחת והרחבת פתחים למעבר של עגלת הנכים.

השיפוצים מתבצעים, כאמור, בעיקר מסיוע כספי של החברה להשבת נכסיהם של נספי השואה ומתרומות שנאספו בארץ ובעולם.

המגבלות המרכזיות:

- א. הקריטריונים לשיפוץ שקבעה החברה להשבת רכוש מאפשרים שיפוצים רק לניצולים נזקקים מהמעגל הראשון ובעלות שיפוץ מוגבלת, בעיקר התאמה סיעודית.
- ב. היקף התרומות שמאפשר גם שיפוצים גדולים ולכלל הניצולים הנזקקים אינו נותן מענה מספק לכמות הדירות הזקוקות לשיפוץ ולניצולים שאינם זכאים לשיפוץ על פי הקריטריונים של החברה להשבת רכוש.
- ג. הקרן לא רשאית לחבר בין הקצבת השיפוצים של החברה להשבת רכוש לבין תרומות פרטיות נוספות שיאפשרו לבצע שיפוץ יקר.

המצב הרצוי

היעד העיקרי

הקרן תגדיל בהיקף משמעותי את התקציבים העומדים לרשותה לצורך שיפוץ בתי הניצולים.

יעדי ביניים:

א. הרחבת הקריטריונים לקבלת סיוע בשיפוץ נוסף על זה המגיע לזכאי החברה להשבת רכוש ואפשרות לשילוב תרומות.

ב. העלאת הסכום הממוצע לשיפוץ כך שההתערבות תהיה משמעותית ואיכותית כדי לאפשר דירת מגורים המכבדת את דיירה.

ג. אפשרות להשלמת מענים נוספים בדירה מלבד השיפוץ הפיזי, למשל ריהוט וציוד חשמלי בסיסי.

ד. התאמת המבנה הארגוני של הפרויקט להיקף המשאבים וכמות הדירות לשיפוץ.

קביעת מדד

א. שיפוץ של כ-1,250 דירות בשנת 2015 והגדלה בשנים הבאות ל 2,000 דירות בשנה.

ב. הגדלת התקציב לשיפוץ והצטיידות לדירה אחת ל-20,000 ש"ח בממוצע בכ-25% מהדירות.

הערכת לוח הזמנים

א. 2015 – הגדלת מספר הדירות של הניצולים שאינם זכאי החברה להשבה ל-50% ממקבלי השיפוץ, סה"כ 1250 דירות.

ב. 2016–2017 – שיפוץ של כ-2,000 דירות בכל אחת מהשנים הנזכרות לעיל.

סיוע בטיפולי שיניים

תקציר

מתן אפשרות לניצולי השואה במצב סוציו-אקונומי נמוך ברמת נזקק/ נצרך ומטה לקבל טיפולי שיניים בחינם במרפאות הצבאיות בתל השומר או לטפל בשיניהם אצל הרופאים המתנדבים מטעם הסתדרות רופאי השיניים, וכך ישלמו רק על החומרים הדרושים לטיפול.

המצב הנוכחי

כ-350 ניצולי שואה מופנים כל שנה לאפיקים האלו. אנו מוגבלים במספר ההפניות, כיוון שכולן מבוססות על רופאים מתנדבים וכל אחד מהם מקבל בממוצע 1–3 ניצולים בשנה.

המצב הרצוי

בהמשך להפעלת תכנית ההתנדבות של רופאי השיניים, נפעל למיסוד ההתחייבויות מול הסתדרות רופאי השיניים או רשת מרפאות אחרת, ההרחבה של רשימת הרופאים המתנדבים, הענקת טיפול שיניים בבתיים של אנשים או מסגרות דיוור מוגן, זאת לאור הזדקנות האוכלוסייה ושיעורם הגדל של אנשים המרותקים לביתם א ומתגוררים בדיוור מוגן. נוסף על כך נפעל כדי לאפשר מימון של טיפולי שיניים מורכבים ויקרים החיוניים לניצולים.

קביעת מדד

- א. הכפלת מאגר הרופאים נותני השירות.
- ב. גידול של כ-15% במספר המטופלים באפיק בשנים 2015–2018.
- ג. גיוס המשאבים הנדרשים כדי להגדיל את היקף המסתייעים.

הערכת לוח הזמנים

- א. 2014–2015 – מיצוי הליך בחינה של מימון האפיק מול משרד האוצר, ועידת התביעות ותורמים.
- ב. 2015 ואילך – מעבר לאופן עבודה של מתן התחייבויות באפיק הזה. אנו צופים כי כך תהיה עלייה משמעותית במספר המוטבים.

סיוע במשקפי ראייה

תקציר

הענקת משקפיים לניצולי השואה בחינם. נכון להיום אופטומטריסט פרטי, בית הספר לאופטומטריה של בר-אילן ופרויקט "רואים טוב" בשיתוף סופר-פארם מפעילים את מתן השוברים לקבלת משקפיים בסופר-פארם אופטיק.

המצב הנוכחי

כ-1,000 ניצולי שואה קיבלו משקפיים מאחד משלושת המקורות הנזכרים לעיל, ועד סוף שנת 2014 יזכו לכך עוד כ-1,700.

המצב הרצוי

הרחבת פרויקט "רואים טוב" לכ-6,000 מוטבים מדי שנה – תלוי בגיוס משאבים לנושא ובמציאת שותפים. אם נגייס את הכספים הדרושים, נוכל לפרסם בפומבי את הפרויקט ולהפוך אותו לאפיק סיוע משמעותי שישרת אלפי אנשים. הפרסום והשיווק של השירות ישפיעו על אחוז האנשים שיגישו קבלות למענקים של המשקפיים. היתרון בהרחבת הפרויקט והפיכתו לאפיק הוא מינוף התקציב כדי לקבל הנחות משמעותיות בזכות שימוש בכוח הקנייה הגדול של הקרן.

קביעת מדד

סיום שלב ב' של פרויקט "רואים טוב" במתכונתו הנוכחית עד סוף הרבעון הראשון של 2014; הגדלת האפיק בכפוף לגיוס תרומה על פי ההצעה שהוגשה בעניין וחלוקת 6,000 משקפי ראייה עד סוף 2014; משנת 2015 הגברת ההפניה של המשאבים לצורך רכישת משקפיים מיוחדים ואביזרים לכבדי ראייה שאינם נמצאים כעת בסל המוצע.

הערכת לוח הזמנים

- א. 2014 – סיום שלב ב' של פרויקט "רואים טוב" במתכונתו הנוכחית.
- ב. 2015 – הגדלת האפיק כפוף לגיוס תרומה וחלוקת 6,000 משקפי ראייה נוספים.
- ג. 2016 – הגברת המשאבים המוקצים להרחבת הסיוע, הן מבחינת היקף הזכאים והן מבחינת מגוון העזרים הניתנים במסגרתו.

טיפול סוציאלי פרטני בשיטת "ניהול מקרה"

תקציר

מערך הטיפול הסוציאלי הפרטני בקרן החל ביולי 2008, ובמסגרתו מסייעים בעיקר לניצולי שואה עריריים או חסרי מערכת תמיכה מספקת. כיוון שחלק מהם סובלים ממגוון בעיות בתחומים שונים, נדרש סיוע ייחודי עבורם בנוסף לשירותי הרווחה בקהילה ואפיקי הסיוע שהקרן מספקת.

הטיפול כוללני ובתוכו ליווי פסיכו סוציאלי, מיצוי זכויות כללי, ביקורי בית ושמירה על קשר טלפוני, הנגשת שירותים בקהילה ועוד.

על פי הערכה האוכלוסייה של ניצולי השואה העריריים כוללת כ-10,000 איש. כ-3,700 מתוכם הם עריריים מורכבים.

המצב הנוכחי

כיום מערך הטיפול הסוציאלי הפרטני בקרן מונה ארבע עובדות סוציאליות ומתמקד באזור גוש דן (בעיקר בתל אביב-יפו), בחיפה ובסביבתה ובבאר שבע וסביבתה. בשנת 2013 טיפלו העובדות הסוציאליות בכ-400 ניצולי שואה, בכ-70 ניצולים בו זמנית. כל עובדת סוציאלית טיפלה בכ-100 ניצולי שואה עריריים.

המצב הרצוי

הרחבת השירות של הטיפול הסוציאלי הפרטני לכ-30% מסך אוכלוסיית ניצולי השואה העריריים (כ-3,000 איש).

א. שלב התכנון וההיערכות – תכנית שתאפיין את אוכלוסיית היעד המורחבת, הקריטריונים והנהלים הנדרשים עבורה.

ב. שלב היציאה ליישום – איתור ניצולים עריריים נוספים שמתאימים לטיפול במחלקה. בשלב זה אפשר להתחיל רק כשיוגדרו המשאבים הנדרשים לפחות לשנתיים הראשונות של התכנית כדי למנוע את משבר הציפיות, שינוי מהיר במצבם ותמותה גבוהה המאפיינת אותם.

ג. יצירת שיתופי פעולה עם גורמים בקהילה ובמוסדות.

ד. גיוס משאבים להפעלת התכנית (באמצעות מוסדות רשמיים או תורמים).

קביעת מדד

היקף הצטרפות של 800-1,000 ניצולים חדשים מדי שנה.

הערכת לוח הזמנים

א. 2014 – הרחבת התכנית בשיתוף עם ארגונים נוספים רלוונטיים להפעלת עובדת/ת סוציאלית/ת במודל של הטיפול הפרטני.

ב. 2015 – תכנון והיערכות להרחבה כולל גיוס משאבים.

ג. 2016 ואילך – יישום התכנית.

קליניקה לסיוע משפטי

תקציר

פרויקט שמפעילה הקרן בשיתוף עם המרכז הבינתחומי בהרצלייה מעניק סיוע משפטי לניצולי שואה שאינם יכולים לקבל סיוע משפטי מגורמים אחרים. הסיוע ניתן במגוון תחומים, כגון כתיבת צוואות, התמודדות עם חובות, סכסוכי שכנים וכו'. סטודנטים למשפטים בשנים שנייה ושלישית ועורך דין מפעילים את הקליניקה בהנחיה של עורכת דין המלווה אותם גם בלימודיהם במכללה.

המצב הנוכחי

הקליניקה החלה לפעול בשנת 2011. בשנתיים הראשונות טיפלו 48 סטודנטים ביותר מ-300 מקרים משפטיים של כ-200 ניצולי שואה. בשנת העבודה השלישית של הקליניקה ירד מספר הסטודנטים ל-16, וכתוצאה מכך מספר המקרים המשפטיים שזכו לטיפול היה כ-120.

המצב הרצוי

שימור הפעילות של הקליניקה, הבטחת מימונה לחמש השנים הבאות ורתימתה לסוגיות עקרוניות כדי לגרום לשינוי מערכתי; פיתוח מודל להנגשת השירות בבתי הניצולים תוך התחשבות ביכולות הסטודנטים והרחבת הסיוע המשפטי במגוון תצורות נוספות מלבד הקליניקה משפטית.

קביעת מדד

טיפול במאה ניצולים בהיקף של כ-150 סוגיות משפטיות לשנת לימודים אקדמית. קיום של 10 הרצאות בשנה במועדונים ובמוסדות בנושאי זכויות הניצולים.

הערכת לוח הזמנים

א. 2014 – מימוש היעד שנקבע.

ב. 2015 – הפעלת מודל עבודה בבתיים של אנשים או הגעה למסגרות דיור מוגן שמרוכזים בהם ניצולי שואה רבים.

בודד אבל לא לבד – התנדבות לקשר חברתי קבוע

תקציר

ההתנדבות במסלול 'הקשר הקבוע' עונה על הצורך בהפגת הבדידות של ניצולי השואה ועל מתן סיוע לצרכים אישיים נוספים, כגון מיצוי זכויות, קשר מול מוסדות, ליווי לבדיקות רפואיות/ קניות, יציאה מחוץ לבית וכו'. תכנית זו החלה לפני כשש שנים בהפעלה מצומצמת של מתנדבים שהיו בעיקר בבני נוער. בשנת 2011 השתנו מגמות התכנית הן בקביעת היקף רחב יותר והן מבחינת מיקוד במתנדבים בוגרים לצד פיתוח תורה מקצועית מסודרת לגיוסם, להפעלתם ולשימורם.

המצב הנוכחי

ההתנדבות במסלול 'הקשר הקבוע' פועלת בשני מודלים: מודל אזורי בצפון, בשרון, במרכז ובדרום ומודל יישובי באשקלון, בירושלים, בגבעתיים ובקריית ים. את המודלים מפעילים שמונה רכזות התנדבות בשכר (825% משרה) ו-12 ראשי צוותים בהתנדבות. התקן לרכזת התנדבות במשרה מלאה הוא מתן מענה ל-150 ניצולים, לפיכך התכנית תענה על כ-1,240 ניצולים בזמן נתון.

בפועל, המערכים החדשים של המתנדבים במסגרת המודל היישובי נמצאים בהקמה, ולכן ברבעון הראשון של 2014 הופעלו כ-1,500 מתנדבים, שניהלו קשר קבוע ושבועי עם כ-1,300 ניצולים.

יש לציין כי אף שהתכנית מתמקדת ביצירת קשר קבוע, הרכזים מפעילים גם מתנדבים בפעילויות חד-פעמיות. הן כוללות פעילויות חברתיות בעיקר עבור ניצולים במוסדות ומשימות, כגון חלוקת חבילות שי, תיקון בבית, ליווי או הסעה, הובלה וכו'. ברבעון הראשון של 2014 הופעלו כ-600 מתנדבים בפעילויות חד-פעמיות עבור כ-700 ניצולים.

בשנת 2013 החלה התכנית להפעיל ראשי צוותים בהתנדבות. וכל ראש צוות מהווה דרג ניהולי ביניים בין הרכזת לבין המתנדבים ומרכז תחתיו קבוצה של כ-15 מתנדבים. מטרת המודל לסייע לרכזת בטיפול לכמות נרחבת של מתנדבים וניצולים וכך להרחיב את מתן המענה לניצולים נוספים.

במסגרת התכנית קיימים שיתופי פעולה עם גורמים רבים הן בקרן והן עם גורמים משלושת המגזרים, החל מאיתור ניצולים ומתנדבים אליה, דרך שימור מתנדבים וכלה במתן מענה לצרכיהם האישיים הנוספים.

יש לציין כי הקרן ביצעה תהליך הערכה שליווה אותו על ידי גורם מקצועי חיצוני, ובמסגרתו נבדק האם התכנית להפעלת מתנדבים בקשר קבוע משיגה את מטרותיה. במסגרת התהליך נערכו סקרים טלפוניים ל-50 ניצולים, התקבלו 109 שאלונים ממוחשבים של מתנדבים וקוימו שישה ראיונות עומק עם הראשונים. לאחר בחינת הממצאים וניתוחם עלה כי התכנית משיגה את מטרותיה ומומלץ להרחיבה.

המצב הרצוי

הכפלת היקף הניצולים, כלומר להגיע למצב שבכל נקודת זמן יסתייעו בתכנית הזו - (2,500 ניצולים בכל נקודת זמן). תוך כדי כך יש להגדיל את מצבת כוח האדם בשכר בהתאם ולפחות לשמר את התכנית הקיימת ולתת מענה איכותי ומתמשך להיקף הניצולים שנקבע.

א. גיוס משאבים לטובת התכנית הקיימת ולצורך הרחבתה (באמצעות מוסדות רשמיים ו/ או תורמים).

ב. מיצוב התכנית ברמה מקומית-יישובית וברמה הארצית, כתכנית מרכזית שמספקת מענה חברתי בבית הניצול.

ג. הכפלת כמות הסטודנטים – המלגאים והמתנדבים המאורגנים המשולבים בתכנית.

היעד האסטרטגי של הקרן, בשיתוף עם גופים אחרים, יהיה מימוש של תכנית "אמץ ניצול" (שם לא סופי), רעיון המוכר מאוכלוסיות אחרות. כל ניצול המעוניין בקשר עם מתנדב ומתאים לכך, יהיה חלק מהתכנית. המתנדב יהיה הגורם הקרוב ביותר אליו שיכול להציף בעיות בטרם התפתחותן ולשמש כגורם מקשר בין המערכות התומכות באמצעות הקרן או באופן ישיר מולם. הקרן תפעל כדי להוביל תכנית לאומית למימוש האתגר המשמעותי הזה עם שותפים נוספים, אולם היעד הזה מחייב הקצאת משאבים מתאימים לכמה שנים.

קביעת מדד

2,500 ניצולים המקיימים קשר קבוע עם מתנדב על בסיס ביקור שבועי – פגישה שבועית אצל הניצול.

הערכת לוח הזמנים

2015 – הרחבת התכנית על פי היעד שצוין ובכפוף לכוח האדם הנדרש תיושם תוך שנתיים.

"מחברים" – מחשבים, אינטרנט ומתנדבים

תקציר

הקרן מפעילה זה שנתיים את פרויקט "מחברים", שמטרתו לצמצם את בדידותם של הניצולים על ידי חיבורם לעולם המחשוב באמצעים הטכנולוגיים או הלימודיים הנדרשים להם. כך הם יכולים לקבל מידע, להעשיר את תרבות הפנאי ולהיות בקשר עם המשפחה ועם החברים. הפרויקט הזה התבסס על שיתוף פעולה בין רשת אורט ובין הקרן. בתי ספר של הרשת אימצו ניצולים המתאימים לפרויקט כזה מבחינה קוגניטיבית, סיפקו להם מחשב ואינטרנט וציוותו להם תלמידים שנפגשו עמם מדי שבוע ולימדו אותם כיצד להשתמש במחשב. בסיום השנה השנייה להפעלת הפרויקט, הסתייעו בפרויקט 225 ניצולים והפעילו אותו 16 בתי ספר.

המצב הנוכחי

כיום, כ-380 ניצולי שואה נהנים מחונכות לשימוש במחשב, ורובם אף מקבלים את המחשב והחיבור לאינטרנט; שיתוף הפעולה עם רשת אורט הורחב ל-19 בתי ספר ו-270 ניצולים קיבלו מענה בתחום המחשוב. במקביל, הוסדרו שיטות העבודה ושופרו מרכיבים רבים בתהליכי העבודה ובשיטות העבודה בפרויקט – כגון גיוס המתנדבים, הכשרתם וליווי שלהם, ימי עיון והכנה לרכזי בית הספר ולמתנדבים עצמם, הסדרת כלי המעקב אחר הפעילות ועוד. כמו כן, הקרן החלה להפעיל את הפרויקט גם עצמאית בסיועם של מתנדבים בוגרים הנמצאים במסלול ההתנדבות של הקשר הקבוע. עד כה מסתייעים במסלול המתנדבים הבוגרים כ-100 ניצולים.

המצב הרצוי

היעד המרכזי הוא ש-1,000 ניצולים ייהנו מהפרויקט בעזרת גיוס משאבים לטובת התכנית (באמצעות תורמים או מוסדות רשמיים), וזאת בהתאם לשלבים האלה:

- א. הגדלת מספר הניצולים המסתייעים בפרויקט באמצעות תלמידי אורט.
- ב. הרחבת מספר הניצולים המסתייעים בפרויקט באמצעות מתנדבים בוגרים (בשיתוף רכזות ההתנדבות).
- ג. הקמת מרחבי שימוש במחשב במוסדות ובמועדונים והעברת קורסי מחשב.

קביעת מדד

- א. 1,000 ניצולים משתתפים בפרויקט עד סוף 2015 ושימור מספר הנהנים מהשירות.
- ב. 70% מהניצולים משתמשים עצמאית במחשב – בעקבות הדרכת המתנדבים בפרויקט (כלומר הניצולים רכשו מיומנויות מספקות המאפשרות להם שימוש במחשב, ללא צורך במלווה ליישומים, אשר משמשים אותם).

הערכת לוח הזמנים

2015 – 1,000 ניצולים מקבלים את השירות.

מועדונים חברתיים – "קפה בריטניה"

תקציר

בעקבות זיהוי הצורך במתן מענה חברתי ייחודי לניצולי השואה, פיתחו באשל ג'וינט מועדונים חברתיים ייעודיים בעבורם. המועדונים החלו לפעול לפני כעשור תחת השם "קפה אירופה". משרד הרווחה והשירותים החברתיים הצטרף לאשל ג'וינט בתוכנית המועדונים, וכיום שני הגופים מתקצבים כ-70 מועדונים חברתיים ברחבי הארץ. המועדונים מסייעים להפגת בדידותם של הניצולים הקשישים, החשים כקבוצה בעלת זהות מובדלת וייחודית לאור מאורעות העבר.

הקרן הרחיבה פעילותה לתחום המועדונים החברתיים ב-2011, ביוזמת מר מתייו גולד, שגריר בריטניה בישראל, ורעייתו סיליה לאחר שנתקבלה מיהדות בריטניה תרומה נדיבה להפעלת שמונה מועדונים חברתיים. תודות לתרומה הזו קרויים שמונת המועדונים האלה "קפה בריטניה", והקרן רואה בהם פלטפורמה להנגשת שירותים רבים ומגוונים לצד הפעילות החברתית.

המצב הנוכחי

כיום, פועלים כ-90 מועדונים חברתיים לכ-7,500 ניצולי שואה ברחבי הארץ. נכון לנובמבר 2014 הקרן משתתפת בהפעלת 21 מועדונים מתוכם, בפריסה גאוגרפית רחבה, במיוחד בפריפריה.

מימון המועדונים עיקרו מכספי תרומות, אשל-ג'וינט ומשרד הרווחה והשירותים החברתיים. רכז הפרויקט מוביל את הפעילות במועדונים לרבות בקרת סוגי הפעילויות, מספר המשתתפים, בקרת התקציבים, הפעלת פורומים מקצועיים בין המועדונים וכיוצא באלה.

קיימת אפשרות להסיע לפעילות במועדונים קשישים המוגבלים בניידות ומרותקי בית, אך בגלל העלות הגבוהה מימוש האפשרות הזו מתבצע בהיקף מצומצם ביותר.

המצב הרצוי

היעד המרכזי

הרחבת מערך המועדונים וההסעות אליהם לפעילות חברתית לניצולי השואה החיים בקהילה בסביבתם הקרובה, כך שיוכלו להתמודד עם בדידותם ולהפיג אותה ו/או להעשיר את חיי היום-יום שלהם בפעילויות חברתיות איכותיות ומגוונות.

יעדי ביניים:

א. להגדיל את המשאבים והתרומות כדי להכפיל את מספר המועדונים (ל-40) תוך חמש שנים.

ב. לבסס פורום מקצועי של נציגי המועדונים.

- ג. לאפשר לניצולים המרותקים לבתיהם יציאה לפעילויות חברתיות במסגרת המועדון.
ד. לבחון את פעילות המועדונים באמצעות עבודת הערכה.

קביעת מדד

- א. מספר המועדונים – הגדלת מספר המועדונים ל-30 עד סוף 2016.
ב. הגדלת מספר המשתתפים בפעילויות ל-2,000 ניצולים בכ-30 מועדונים ולכ-100 ניצולים המרותקים לבתיהם המקבילים פעילויות בית.
ג. ביצוע מחקר הערכה שיקיף מדגם מייצג של המשתתפים, שביעות רצון גבוהה מצד אחוז גבוה של המשתתפים, הפקת לקחים והסקת מסקנות.

הערכת לוח הזמנים

- א. 2014 – קיום הליך הערכה לבחינת הפעילות במועדונים, מחקר הערכה.
ב. 2014–2015 – ביסוס פורום מקצועי של נציגי המועדונים החברתיים.
ג. 2015-2016 – גיוס המשאבים להוספת 10 מועדונים.
ד. 2016 – לאפשר הוצאת פעילויות חברתיות מטעם המועדון לניצולים המרותקים לבתיהם.

נספח: נייר עמדה של הוועדה האקדמית המייעצת ליד הקרן

במסגרת תכנית "המאמץ האחרון"

ניצולי השואה בישראל – הגדרה, מדיניות, צרכים ומענים

נובמבר 2013

תמצית מנהלים

ראשית דבר

הוועדה מדגישה כי למדינת ישראל האחריות והמחויבות לדאוג לרווחתם של ניצולי השואה הנובעות מהאתיקה והמוסר היהודי והישראלי כאחד, לאור מאורעות השואה וכיוון שמדינת ישראל קיבלה כספי פיצויים מממשלת גרמניה. רק חלק קטן מכספים אלה הועמד לצורכי הניצולים במסגרת תשלומי הפיצויים. הביטוי האופרטיבי למחויבות המדינה לרווחת הניצולים הוא בהבטחה ובמימוש קיום חייהם של ניצולי השואה בכבוד בשלב זה בחייהם. גם מבקר המדינה דאז, השופט מיכה לינדנשטראוס (2007), מציין: "על מדינת ישראל מוטלת חובה מוסרית עליונה לדאוג לאתגר לרווחתם של ניצולי השואה. חובה זו מקבלת משנה תוקף לנוכח שלילת זכותם של ניצולי שואה רבים לתבוע פיצויים מממשלת גרמניה בעקבות חתימת הסכם השילומים בין מדינת ישראל לממשלה הפדראלית הגרמנית בשנת 1952".

חשוב שהתמיכה תבטיח רמת חיים נאותה ומשוחררת ממצוקה קיומית. באשר למיצוי זכויותיו השונות של הניצול, יש לצמצם ככל האפשר את חובת נטל ההוכחה לזכאות ולהטילה על נותן השירות, שיתחייב לסייע ככל יכולתו כדי להשיג את הנדרש ולפעול למימוש זכאותו. מומלץ להגמיש את הליך מבחני הזכאות, כלומר את חישוב הכנסותיו של הניצול – מבחן הכנסות – הנהוג בגופים השונים תוך התייחסות למתן שירות וסיוע ליברלי יותר ונוקשה פחות כדי להקל עליו. מתן גמישות יאפשר למסגרות המטפלות, וביניהן הקרן, להעניק משירותיה לכמה שיותר ניצולים שחלק מהם בעלי הכנסות גבוהות יותר מהכנסת המינימום, ואין זה מחייב מיסוד תפישתי של הקרן כגוף המספק שירות לניצולי שואה עניים בלבד. ידוע שגוף המעניק שירותים רק לאלה המוגדרים עניים הופך לבסוף לשירות עני בגלל היעדר העוצמה החברתית של הנהנים משירותיו.

הוועדה מכירה בקושי העיקרי הנובע מכך שהזכויות והזכאויות של הניצולים אינן ממוסדות בחוק בכל הנוגע להבטחת תקצוב עבורן. לכן מומלץ שעיקר המאמץ והעשייה לרווחת הניצולים יתמקדו בחתירה להסדרה של זכאויות הניצולים בחוק, כולל ערוצי הסיוע של הקרן. יש להסדיר את הזכאויות המתקצבות מטעם המדינה כזכות אבסולוטית חוקית בדומה לגמלה להבטחת הכנסה או קצבת הזקנה, הניתנות לכל אזרח העונה על הקריטריונים הקבועים בחוק. זכות כזו תבטיח ע שניצולי השואה יזכו לסיוע אישי ללא התנייתו בתקצוב שנתי

התלוי בשינויים ובתנודות של תקציב האוצר. הקרן אינה אחראית להליך זה, אך כאמור מומלץ להשקיע מאמצים רבים בהליך החקיקה להסדרה של זכאות הניצולים ולמיסוד שלה בחוק.

בעקבות דו"ח איצקוביץ (2007) ודו"ח ועדת החקירה הממלכתית בנושא הסיוע לניצולי השואה בראשות השופטת דליה דורנר (2008), חלו שינויים משמעותיים בהבנת צרכיהם וזכויותיהם של ניצולי השואה, והם השפיעו חלקית על הקצאת המשאבים בהתאם. נייר העמדה שהגישה לקרן הוועדה האקדמית המייעצת, יציג מסגרת ערכית ומושגית שמטרתה לשפר את איכות חייהם של ניצולי השואה והמלצות להתאמת מערכת השירותים למציאות המשתנה.

נייר העמדה דן בארבעת הנושאים האלה:

1. הגדרת המאפיינים הסוציו-דמוגרפיים של אוכלוסיית ניצולי השואה.
2. ניתוח הצרכים של ניצולי השואה כיום.
3. מענים קיימים והפערים במתן המענים האלה.
4. המלצות למענים – הבטחת איכות חיים נאותה לניצולים בעת זקנתם.

1. הגדרת ניצול השואה ומאפיינים סוציו-דמוגרפיים

ההגדרות למונח "ניצול שואה" משתנות מפעם לפעם בגלל פסיקות בתי המשפט וממשלת ישראל וגם בגלל הכרה בין-לאומית בקבוצות נוספות ומשא ומתן של ועידת התביעות עם ממשלות אירופה. נוסף לכך, אין הסכמה ברורה על המונח "ניצול שואה", ויש כאלה המעדיפים את השימוש במונח "שורד שואה" או "נפגע שואה".

אנו ממליצים לאמץ את ההגדרה של מכון ברוקדייל במחקר "ניצולי שואה בישראל: צרכים לטיפול סיעודי בבית בהווה ובעתיד": "ניצול שואה" הוגדר כ"אדם שחי באחת המדינות שנכבשו או שהיו תחת השפעה ישירה של המשטר הנאצי, במשך תקופה כלשהי, בין השנים 1933–1945. כמו כן, אוכלוסיית הניצולים כוללת אנשים אשר ברחו קצת לפני או תוך כדי הכיבוש הנאצי (כלומר, העקורים – "fled")" (ברודסקי, באר ושנור, 2009).

למרות זאת, עדיין אפשר להרגיש בהיעדר רישום מאוגד של כלל הניצולים העונים על ההגדרה "ניצול שואה". הסיבה לכך היא שחלק גדול מהם רשום בגופים שונים, לדוגמה: וועידת התביעות, גרמניה, משרד האוצר הרשות לזכויות ניצולי השואה, הקרן לרווחה לנפגעי השואה בישראל, עמך ועוד. עם זאת, אפשר לאתר במאגר האוכלוסין את כל האנשים שנולדו לפני שנת 1945 בארצות הרלוונטיות ועלו מהן ארצה לאחר השואה. דרך זו שימשה את מכון ברוקדייל במחקרם לעיל.

בשנת 2012 חיו בישראל 183,000 ניצולים. מדי שנה נפטרים כ-12,500 מהם, אולם במקביל צפויים להתווסף לרשימות עוד כ-13,500 איש – כאלה שלא ביקשו בעבר הכרה או זכו להכרה כניצולי שואה עקב הרחבת ההגדרה של המושג "ניצול שואה" מצד גופים רשמיים בארץ ובעולם. פחות ממצחיתם נשואים ולרובם יש ילד אחד בלבד. מכאן שמערכת התמיכה של אוכלוסייה זו מצומצמת ביותר ומומצע הכנסותיה נמוך יחסית, וגם קצבת זקנה וגמלאות להבטחת הכנסה עשויות לפעול כ"מלכודת עוני" (גל ודורון, 2000). טבעי שהעוני יהיה מנוגד לחזון הקרן להבטיח איכות חיים נאותה לניצולים בישראל.

2. ניתוח הצרכים של ניצולי השואה כיום

בעשור השביעי לסיום מלחמת העולם השנייה, רוב ניצולי השואה החיים בישראל הם זקנים ועליהם להתמודד גם עם הקשיים של הגיל המבוגר וגם עם השפעות פוסט טראומתיות. הם חוו את השואה כילדים או כאנשים צעירים מאוד, ופגיעותם מושפעת מהשלב ההתפתחותי הקריטי שבו נמצאו, כאשר פגיעות הילד היא ביחס הפוך לגילו (Durst, 2003). נוסף לכך, כישראלים, הם חיים במציאות שקיים בה איום בטחוני מתמשך על חיי התושבים (פרילוצקי, לבנשטיין, רפפורט והלפרין, 2007; 2010).

פלגי ושמוטסקין (2007) מציגים שישה סימנים (markers) מרכזיים להסתגלות תפקודית בזקנה המופיעים בספרות המחקר הגרונטולוגי והכוללים: תפישת בריאות סובייקטיבית, מספר מחלות מדווחות, תפקוד קוגניטיבי, מידת הקושי בתנועתיות וכוח, מספר העיסוקים היום-יומיים ותחושת הזמינות בסביבה של עזרה מיידית במצבי חירום. לפי סמנים אלו, מרבית הניצולים מתקשים לתפקד בהגיעם לזקנה.

לסיכום, הצרכים המרכזיים של ניצולי השואה כיום מתמקדים בתחומים האלה: **הבריאות הפיזית והנפשית, התחום הכלכלי, התמיכה המשפחתית והחברתית, הסביבה והדיוור.** לדעת הוועדה, צרכים אלו מהווים בסיס לפיתוח השירותים. לאור מאפייני אוכלוסיית הניצולים, יש להתייחס יותר לצרכי הקיום מבחינה כלכלית ובתחום התפקוד עקב בעיות של ירידה בו.

3. מענים קיימים ופערים במתן

השירותים לכלל הזקנים בישראל מפוצלים ומפוזרים בין משרדי הממשלה, הרשויות המקומיות, הארגונים הציבוריים והפרטיים, ולכן המבוגר ובני משפחתו צריכים לפנות אל כולם, כדי למצות את זכויותיהם וליהנות משירותים העונים על צרכיהם המיוחדים. אך נראה שמצבם של ניצולי השואה חמור אף יותר. חלק מהשירותים שהניצולים זכאים להם ניתן על ידי משרד האוצר, חלק מהם באמצעות ועידת התביעות, החלק האחר מסופק על ידי הקרן לרווחה וכן יש ניצולים הזכאים לסיוע מהחברה להשבת רכוש – בסך הכול שבעה משרדי ממשלה ועשרות גופים במגזר השלישי. מצב זה גורם להתרוצצות מיותרת של הניצולים ובני משפחותיהם, גורר עוגמת נפש, איבוד זמן יקר והידרדרות במצבם הפיזי והנפשי, הנובע בחלקו מתחושה עמוקה של פגיעה בעקבות אי שוויון בזכויות השונות ובמענים הניתנים בהתאם. כמו כן, פיצול השירותים גורם לבזבוז משאבים בגין הכפילויות במנגנונים ומערכות הארגון, הפיקוח והבקרה.

4. מענים הנדרשים להבטחת איכות חיים נאותה לניצולים בזקנתם

מודל איכות החיים של ארגון הבריאות העולמי (World Health Organization – WHO) משנת 2002 מתמקד בארבעה תחומים מרכזיים – בריאות פיזית, בריאות נפשית, יחסים משפחתיים וחברתיים וקשר עם הסביבה. מודל זה, לצד תפישת ה-Active Aging והמודל של פרופ' שמואל שי (1989), ישמשו כמסגרות מושגיות בתחום הבטחת האיכות של חיי הניצולים.

בהסתמך על מודלים אלו, נראה כי מטרתנו של דגם העבודה המומלץ לקרן תהיה להבטיח לכל ניצול החי בישראל **הכנסה לקיום בכבוד** על פי תנאי החיים המקובלים לכלל האוכלוסייה בארץ. זכות זו אמורה להיות מעוגנת בחוק

ויש להעניקה לכל ניצול התובע אותה ללא התניה במבדקים מפרכים ומשפילים, לכן אין אפשרות להבטיח את יתר ההיבטים במודלים המושגיים בלי שיתקיים בסיס כזה.

הוועדה ממליצה להתייחס ולדאוג לפיתוח מענים לצרכים הבאים:

1. הכנסה – הבטחת קיום כלכלי בכבוד.

2. בריאות – הבטחת שירותי בריאות תוך התייחסות מיוחדת לבעיות הרפואיות של ניצולי השואה (כגון טיפול בבעיות של פוסט טראומה ומחלות שהתפתחו עקב תנאי חיים ירודים בעת המלחמה); פיתוח תכניות לקידום בריאות הניצולים.

3. סיעוד – הבטחת טיפול בית ושירותי סיעוד לכל הניצולים שחווים ירידה תפקודית וממשיכים לגור בביתם.

4. בדידות – פיתוח תכניות העונות על סוגיה זו, למשל מועדונים חברתיים.

5. דיור וסביבה – שיפוץ של בית הניצול התאמת הסביבה הפיזית שלו לצורכי הניצול.

6. תעסוקה ופנאי – פיתוח אפשרויות לתעסוקה בשכר ולא בשכר ופעילויות לניצול בשעות הפנאי.

7. סידור מוסדי – הבטחת טיפול מוסדי נאות לניצולי שואה סיעודיים/ תשושי נפש/ נפגעי נפש ומתן מענים ייחודיים לניצולים על פי צרכיהם במסגרות אלו.

השירותים המוצעים על ידי הקרן ייבנו על פי קווים מנחים אלו:

1. הגדרת אוכלוסיית יעד על פי הגדרת ניצולות רחבה.

2. הגדרות אוכלוסיות בסיכון גבוה כחלק מאוכלוסיית הניצולים: עריריים, שני בני הזוג ניצולים, חולים בשיטיון ובמחלות כרוניות קשות.

3. פגועי נפש – ניצולי שואה פגועי נפש המטופלים במרפאות לבריאות הנפש והמתגוררים בקהילה זכאים להתייחסות מיוחדת במסגרת פרויקט משותף לוועידת התביעות ומשרד הבריאות.

4. איתור אוכלוסיות חריגות הנותרות ללא מענה במסגרות הקיימות, כדי לאתר את הניצולים הנזקקים (Reaching out).

השינויים שנוצרו בעקבות ועדת דורנר הותירו אוכלוסיות מסוימות של הניצולים מחוץ לקריטריונים לקבלת מענה קונקרטי לצרכיהם והמצב הזה פוגע בהם קשות. מטבען, המסגרות פועלות כמערכות בירוקרטיות ובסופו של דבר חלק מהניצולים אינם מקבלים מענה הולם ויוצאים נפגעים וניזוקים מול כלל אוכלוסיית הניצולים. מוצע שתקום ועדת ערר בין מוסדית שתעסוק בכלל אוכלוסיית הניצולים, תיתן מענים מידיים במקרים חריגים ותהיה אחראית למענים ייחודיים של המנדט. הפעלת הוועדה תהא בידי גוף אשר יוסמך לקבל החלטות מקצועיות מהירות ואף לממשן באופן מידי.

המלצותיה העיקריות של הוועדה

למדיניות הקרן

1. קביעת רף הכנסות גמיש לשירותי הקרן – רף ההכנסות של משרד האוצר על פי תגמול מוגדל לפי הכנסה ("נזקק – נצרך") אינו אמור לשמש את כלל ערוצי הקרן כמדד מוביל בזכאות לסיוע.
2. ביטול ההכללה של החישוב לקצבת ניצולות בכל מסלולי התגמול (כולל התגמולים המתקבלים ממשרד האוצר) לצורך תחשיב של רף ההכנסות לשירותי הקרן, כמו לגבי הזכאים לסיוע סיעודי בביטוח הלאומי בדרגת זכאות תפקודית 75%-ו-84% בעקבות רמת הכנסתם.
3. מתן שירותים בעין מול שירותים בתשלום. מוצע לבחון את השילוב בין העזרה שהשירות מספק ישירות לבין החזרת ההוצאה הכספית שבוצעה לרכישת השירות בשוק הפרטי. בכל מקרה, מומלץ לדאוג לכך שמבקש השירות יוכל להמשיך לבחור את קבלת השירות בדרך הרצויה לו.
4. מומלץ להרחיב את מעגל השירותים שאינם תלויי קריטריון הכנסה.

הרחבת השירותים הקיימים

1. עקב העלייה המשמעותית בגיל הניצולים בעשור הקרוב ובעקבות קשיי נגישות ובריאות, יש לתכנן את השירותים הזמינים לביתם. לכן חשוב להעניק שירות בפריסה גיאוגרפית רחבה – הנגשת שירותי הקרן על ידי הרחבת הפעילות בסניפים הקיימים ופתיחת סניפים נוספים ברחבי הארץ.
2. הגדלת הצוותים המקצועיים על מנת להבטיח המשך התמקצעות ומתן שירות רחב וזמין.
3. "ניהול הטיפול" (case management) מומלץ להרחיב את תכניות הטיפול בקרב ניצולים עריריים ולתת מענים ייחודיים תוך הפעלת כלל הגורמים הרלוונטיים בקהילה והבניית מודל התערבות.
4. חיזוק ההתמקצעות של אנשי המקצוע בקרן על ידי השתלמויות, הדרכות, לימודי המשך וגיוס עובדים בעלי תואר שני בהתמחויות מדויקות, כגון שיקום או עבודה קהילתית.
5. הרחבה של מתן הייעוץ והליווי המשפטי לניצולים.
6. הרחבת מערך המתנדבים והכשרתם. מומלץ לאמץ מודל הכשרה למתנדבים, כמו המודל המופעל בשירות לייעוץ לקשיש במוסד לביטוח לאומי.

פיתוח שירותים חדשים והפעלתם

1. הפעלת תכנית "קהילה קשובה", המהווה מסגרת וסל שירותים שיינתנו לניצול בביתו תוך כדי התייחסות למצבי חירום. לאור פגיעותה של אוכלוסיית הניצולים, חשוב לתת מענים ספציפיים בעתות חירום, הכוללים ערכת חירום (פירוט מופיע בנספחים 2-3).
2. פיתוח והנגשת שירותים בבית הניצול שיאפשרו תנאי חיים הדומים לאלו הקיימים ב"דיור המוגן".
3. הנגשת מערך החלמה בבתי אבות ובמסגרות אחרות לניצולים הזקוקים לכך.

4. הפעלת מערכות השירותים הקיימות, כגון השירותים החברתיים, שבהם יושם דגש על התמקצעות העובדים הסוציאליים המטפלים בניצולי השואה – הפעלת פילוט בלשכות הגדולות; מערכות הבריאות (מוכנותו של בית החולים הרצוג להפעיל מרפאה מייעצת).

5. 1 מתן מענים אשר יאפשרו חופשה למשפחות הניצולים המטפלות בניצול בביתו וסיוע בעת חופשה של עובד זר המטפל בניצול סיעודי.

6. מתן סיוע לניצולים בהכנת כניסה למסגרת מוסדית – ליווי ניצולים בשלבי הכניסה לבתי אבות ולדיור מוגן.

7. נציג קבילות הציבור (אומבודסמן) – מוצע למנות אומבודסמן שיעמוד לרשות אוכלוסיית היעד של הקרן וכנראה גם לכלל ניצולי השואה.

8. פנייה לאוניברסיטאות לקידום מחקרים ולהפעלת סטודנטים בהתנדבות ו/ או במסגרת תכנית פר"ח. עידוד המחקר יותנה בהקמת קרן מיוחדת למטרה זו.

9. פנייה למגזר העסקי להגברה וליצירת המעורבות ולפיתוח שיתופי פעולה עם הקרן.

10. הקרן לימין הניצול – כמסגרת. הרחבת שדה הפעולה של הקרן שיכלול פרטים על זכויות הניצולים: מעקב, ניטור, פרסום ותביעה.

לכן הוועדה האקדמית המייעצת לקרן ממליצה לפעול לאיחוד מרבית השירותים הניתנים לניצולי השואה תחת שתי קורות גג: (1) יש לחתור לתיאום כלל השירותים הניתנים במשרדי הממשלה תחת משרד אחד, רצוי משרד הרווחה והשירותים החברתיים; (2) ובמקביל, לפעול לתיאום כלל הגופים במגזר השלישי תחת גוף אחד מרכזי. כיוון שהקרן צברה ידע מקצועי וניסיון ארגוני רחב בעבודה עם ניצולי שואה וכיוון שבידה מידע רחב ומקיף על אוכלוסיית ניצולי השואה וצרכיה, מומלץ ששירותי המגזר השלישי יאוחדו במסגרתה. מתוך היכרות עם הסוגיה של איחוד שירותים והקשיים העומדים בדרך להשגת יעד זה, אנו ממליצים לפעול בהדרגה ובשלב הראשון לדאוג לתיאום בין הארגונים והשירותים בהנהגת הקרן.

מומלץ להפעיל מחדש את הוועדה הבין-משרדית שהוקמה בשנת 2007 בראשות מנכ"ל משרד ראש הממשלה, בעקבות דוח השופטת דליה דורנר. הוועדה הזו לא פעלה כמצופה בשנים האחרונות כדי למנוע מצב של פערים בין סמכות לאחריות. היא אמורה להיות הגוף העליון לתיאום ולקידום הנושאים העקרוניים, ולכן אמורים להשתתף בה גם מרכז הארגונים לניצולי השואה, ועידת התביעות, משרדי הממשלה (אוצר, אזוריים ותיקים, משפטים, בריאות), החברה להשבת רכוש נספי השואה והקרן לרווחה לנפגעי השואה בישראל.

רשימת מקורות לנספח

- ברודסקי, ג', שרון, א', קינג, י', באר, ש' ושנור, י' (2009). ניצולי שואה בישראל: אומדני אוכלוסייה, מאפיינים דמוגרפיים, בריאותיים וחברתיים וצרכים. ירושלים: מכון ברוקדייל.
- ברודסקי, ג', שנור, י' ובאר, ש' (2011). קשישים בישראל שנתון סטטיסטי. ירושלים: מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל.
- ברנדר, מ' (2008). אוכלוסיות עם צרכים מיוחדים בחירום: היבטים התנהגותיים וארגוניים. תל אביב: משרד הביטחון.
- גל, ג' ודורון, א' (2000). גמלאות הבטחת הכנסה ומלכודת עוני: הניסיון הישראלי. בטחון סוציאלי, 58, 113–132.
- דורנר, ד', איזיקוביץ, צ' ומואב, ע' (2008). דוח ועדת החקירה הממלכתית בנושא: הסיוע לניצולי השואה. ירושלים.
- ד"וח מבקר המדינה (2007). ירושלים, משרד מבקר המדינה.
- דו"ח ועדת שני (2010). ירושלים, מדינת ישראל.
- לומרנץ, י' (1994). לחץ טראומה וזקנה בזמן מלחמת המפרץ. טראומה וזקנה – התמודדות עם לחצי מלחמת המפרץ. ירושלים: ג'וינט-מכון ברוקדייל.
- פלגי, י' ושמוטקין, ד' (2007). הקשר בין התנסות בזמן מלחמת העולם השנייה וטיפולוגיית אפקט של רווחה סובייקטיבית לבין הסתגלות בזקנה ותמותה. גרונטולוגיה, לד (3), 35–62.
- פרילוצקי, ד', לבנשטיין, א', רפפורט, ב' והלפרין, ד' (2007). ניצולי שואה בזמן מלחמת לבנון השנייה: צרכים, קשיים ומאפיינים ייחודיים של זקנים ניצולי שואה בשעת חירום. גרונטולוגיה, לד (3), 111–126.
- פרילוצקי, ד', לבנשטיין, א', רפפורט, ב' והלפרין, ד' (2010). ניצולי שואה זקנים בישראל תחת אש מלחמת לבנון השנייה והפגזת עוטף עזה: צרכים, קשיים ומאפיינים ייחודיים. בתוך פ' עזאיזה, נ' נחמיאס, ומ' כהן (עורכים),

שירותי רווחה, בריאות וחינוך בשעת חירום: לקחים ממלחמת לבנון השנייה (פרק 10, עמ' 211-228). חיפה: פרדס.

צבע, יי ובנימין, ע' (2007). דו"ח הוועדה הבין-משרדית לגיבוש פתרונות למצוקת ניצולי השואה (דו"ח איצקוביץ). ירושלים: משרד הרווחה והשירותים החברתיים.

Durst, N. (2003). Child-Survivors of the Holocaust: Age-Specific Traumatization and the Consequences for Therapy. *American Journal of Psychotherapy*, 57, 499-518.

Marcus E., & Menczel, J. (2007). Higher prevalence of osteoporosis among female Holocaust survivors. *Osteoporosis International*, 18, 1501-1506.

Shye, S. (1989). The Systemic life quality model: a basis for urban renewal evaluation. *Social Indicators Research*, 21, 343-378.

WHO (2002). *Active Ageing: A Policy Framework*. Geneva, Switzerland.